

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อวิเคราะห์ในการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์นโยบายปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (ระหว่าง พ.ศ.2552 - 2553) ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของรัฐบาล
  - 1.1 ความหมายของนโยบายและความสำคัญของนโยบาย
  - 1.2 ประเภทของนโยบาย
  - 1.3 องค์ประกอบของนโยบาย
  - 1.4 ลักษณะของนโยบายที่ดี
  - 1.5 กระบวนการนโยบาย
  - 1.6 การกำหนดนโยบาย
  - 1.7 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ
  - 1.8 ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายสู่การปฏิบัติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบาย
  - 2.1 ความหมายของการวิเคราะห์นโยบาย
  - 2.2 ลักษณะของการวิเคราะห์นโยบาย
  - 2.3 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบาย
  - 2.4 ระเบียบวิธีการวิเคราะห์นโยบาย
3. นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550- พ.ศ.2554)
5. สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
6. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2552 – 2559)
7. แผนงานของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2551 - 2554)
8. แนวคิดนโยบายการศึกษาของไทยกับโลกปัจจุบัน
9. ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา
10. ประกาศคณะกรรมการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของรัฐบาล

1. ความหมายของนโยบายและความสำคัญของนโยบาย

1.1 ความหมายของนโยบาย

คำว่า นโยบาย(Policy) มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 มาจากคำว่า นโยบาย แปลว่า หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2535:248) นโยบายคือ สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวในการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางที่กำหนดไว้ใช้เป็นกรอบในการตัดสินใจ และขยายว่า นโยบายจะสะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ และทิศทางที่ผู้บริหารและบุคลากรในองการใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ เมื่อจำเป็นสำหรับนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของนโยบายไว้ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2527, หน้า 1) ได้ให้ความหมายนโยบายว่า นโยบาย ได้แก่ ข้อความหรือสิ่งที่ได้กำหนดไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น ซึ่งผู้บริหาร หรือผู้ปฏิบัติ จะต้องนำไปใช้เป็นกรอบของแนวคิดในการพิจารณาตัดสินใจ จัดทำแผนจัดทำโครงการ และกำหนดวิธีดำเนินการ

ทวีป ศิริวิศมี (2545, หน้า 1) ให้ความหมายของนโยบาย คือ แนวทางในการปฏิบัติหรือการตัดสินใจเพื่อดำเนินการใดๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุภาพ พิศาลบุตร (2543, หน้า 82) ให้ความหมายของนโยบาย คือ ข้อความทั่วไป หรือสิ่งที่เข้าใจและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เป็นแนวทางสำหรับตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา หรือแนวทางที่ใช้เป็นแนวในการแก้ปัญหา เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

อนันต์ เกตุวงศ์ (2543, หน้า 30) ให้ความหมายของนโยบาย คือ แนวทางกว้างๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

दनัย เทียนพุดม (2535, หน้า167 อ้างใน มานิตย์ ไชยกิจ ม.ป.ป., หน้า 4) ให้ความหมายของนโยบายว่า “การตัดสินใจต่างๆ ของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องการกระทำที่น่าจะเป็นไปได้ บางอย่างในการที่จะได้มาซึ่งเป้าหมายที่ยอมรับแล้ว”

เนเชวิช (Knezevich 1962, หน้า 223 อ้างใน สมนึก แซ่อึ้ง, 2552, หน้า 2) ให้ความหมายว่า นโยบาย คือ ข้อความที่กล่าวไว้กว้างๆ ที่บรรยายถึงจุดหมาย วัตถุประสงค์ หรือจุดประสงค์ที่ต้องการให้บรรลุ มีลักษณะเสมือนหนึ่งเป้าหมายทิศทางที่องค์กรจะมุ่งไป นโยบายเป็นกรอบการตัดสินใจในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องที่กำหนดเป็นนโยบายไว้ และเพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย หรือ นโยบายที่กำหนดไว้ยิ่งขึ้นแล้ว อาจจะมีการจัดทำแผน

ประเภทอื่นๆ ขึ้นมารองรับนโยบายนั้นๆ อีกด้วยก็ได้ เช่น แผนซึ่งกำหนดออกมาในรูปของกฎหมาย หรือกฎกระทรวง ระเบียบการ ข้อบังคับรวมทั้งแผนงาน โครงการต่างๆ

เดสส์เลอร์ (1999, หน้า 96 อ้างใน สมนึก แซ่ฉิ่ง, 2552, หน้า 2) ให้ความหมายของนโยบายของนโยบายไว้ว่า เป็นชุดของความที่กำหนดไว้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของบริษัท เช่น นโยบายของร้านขายเครื่องประดับบางแห่ง อาจะกำหนดไว้ว่า “เราจะขายเฉพาะเครื่องเพชรที่นำแพชั่นและคุณภาพชั้นนำเท่านั้น”

สรุปได้ว่า นโยบาย คือ ข้อความที่กำหนดไว้กว้างๆ เพื่อเป็นแนวในการตัดสินใจดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ 1) นโยบายเป็นข้อความที่กำหนดกว้างๆ เป็นนัยโดยทั่วไป ซึ่งอาจจะกำหนดไว้เป็นภาษาพูด หรือภาษาเขียนก็ได้ 2) นโยบายเป็นทิศทางและกรอบแนวคิดให้ฝ่ายบริหารฝ่ายปฏิบัติการในองค์การใช้เป็นจุดหมายหรือเป้าหมายในการดำเนินงานของหน่วยงาน รวมทั้งเป็นแนวในการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้อง และ 3) นโยบายไม่ใช่วิธีดำเนินงานเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้เป็นแนวในการกำหนดแนวปฏิบัติเพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมาย หรือความต้องการที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ

1.2 ความสำคัญของนโยบาย

นโยบายเป็นเครื่องชี้ทิศทางการบริหาร เป็นข้อมูลที่ผู้บริหารพิจารณาใช้เพื่อการตัดสินใจและสั่งการ การบริหารงานโดยปราศจากนโยบายย่อมเป็นสิ่งที่เห็นไปไม่ได้ เพราะนโยบายเกิดจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหาร ฉะนั้นเมื่อไม่มีนโยบายย่อมจะไม่มีทั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริหารงาน นอกจากนี้นโยบายยังจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการจัดการ ดังนั้น นโยบายจึงมีความสำคัญต่อการบริหารในลักษณะต่างๆ ดังที่ ประชุม รอดประเสริฐ(2535, หน้า 16-17) ได้นำเสนอไว้ดังนี้

1. นโยบายจะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร ทำอย่างไร และใช้ปัจจัยใดบ้าง นโยบายจะช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานต่างๆ อย่างมีความมั่นใจเพราะนโยบายเป็นทั้งแผนงาน เครื่องชี้ทิศทางและหลักประกันที่ผู้บริหารทุกระดับชั้นต้องยึดถือ

2. นโยบายจะช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์การได้เข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงาน ที่ตนเองสังกัด รวมทั้งวิธีที่จะปฏิบัติภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ โดยไม่ซ้ำซ้อนกับภาระหน้าที่ของหน่วยงานอื่นๆ ภายในองค์การเดียวกัน และนโยบายยังช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปได้ง่ายขึ้น

3. นโยบายก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ซึ่งเห็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารงานทุกชนิด การบริหารงานโดยมีเป้าหมายจะทำให้ประหยัดทั้งการเงินเวลา

บุคลากร รวมถึงพลังความสามารถหรือศักยภาพของบุคลากรเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้ยังทำให้การทำงานของบุคลากรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพผลด้วยเช่นกัน

4. นโยบายที่ดีจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปโดยถูกต้องมีเหตุและมีความยุติธรรม อันจะนำมาซึ่งความเชื่อถือ ความจงรักภักดี และความตั้งใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา

5. นโยบายจะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านการบริหาร เพราะนโยบายพัฒนาผู้บริหารงานหรือผู้ใช้ให้มีความสามารถในการแปลความ และทำให้นโยบายไปสู่สิ่งที่สามารถจะปฏิบัติได้นอกจากนั้นนโยบายจะพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักคิดทำนโยบายขึ้น แทนที่จะคิดปฏิบัติตามนโยบายเพียงอย่างเดียว

ทวิป ศิริวิศรี (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนโยบายต่อการบริหารว่า นโยบายเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายเพื่อการพัฒนาองค์กร และนำมาเป็นกรอบซึ่งนำการปฏิบัติ (course of action) นโยบายอาจเป็นแนวทางดำเนินงานทั้งในระดับกว้าง และในระดับองค์กร ซึ่งมีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ ให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่า นโยบายมีความสำคัญต่อการบริหารหลายประการ ช่วยให้บุคลากรทุกฝ่ายทราบแนวทางและภารกิจในการปฏิบัติงาน ช่วยให้เป้าหมายในการปฏิบัติงานมีความชัดเจน ช่วยให้ผู้บริหารใช้อำนาจในการบริหารอย่างถูกต้อง บุคลากรทุกฝ่ายมีความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน และนโยบายช่วยให้เกิดการพัฒนาการทางการบริหารนโยบาย

2. ประเภทของนโยบาย

มานิตย์ ไชยกิจ (ม.ป.ป., หน้า 6-7) ได้กล่าวถึงประเภทของนโยบายออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายแบ่งตามลักษณะการศึกษา แบ่งเป็น

1.1 นโยบายในภาพรวม (Holistic Policy) หมายถึงนโยบายที่บูรณาการหรือนโยบายรวม เป็นนโยบายที่ต้องใช้สหวิทยาในการแก้ปัญหา อาทิเช่น นโยบายของประเทศไทย เป็นต้น

1.2 นโยบายเฉพาะด้านหรือเฉพาะสาขา (Sectorial Policy) หมายถึง นโยบายเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหรือเฉพาะสถาบันทางสังคมหรือเฉพาะสาขา อาทิเช่น นโยบายทาง

การศึกษา นโยบายทางสาธารณสุข นโยบายทางการทหาร นโยบายทางการคมนาคม นโยบายทางการสื่อสารและเทคโนโลยี

2. นโยบายตามแหล่งที่มา หรือตามวัตถุประสงค์ขององค์การ แบ่งเป็น

2.1 นโยบายสาธารณะ (Public Policy) หมายถึง นโยบายของรัฐบาล หรือนโยบายขององค์การของรัฐ หรือนโยบายที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ของสังคม

2.2 นโยบายเอกชน (Private Policy) หมายถึง นโยบายขององค์การเอกชนที่กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้ากำไร หากแต่ปัจจุบันในกลุ่มเอกชนบางกลุ่มมีนโยบายบริการสังคมบางส่วน เนื่องจากแนวคิดขององค์การเอกชนเปลี่ยนไป องค์การเอกชนเองก็ต้องมีนโยบายทางสังคมเพื่อร่วมสร้างสังคมไทยหรือสังคมประเทศให้น่าอยู่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างภาพพจน์ขององค์การยุคใหม่

3. นโยบายที่กำหนดตามลำดับชั้นขององค์การ แบ่งเป็น 5 ประเภท

3.1 นโยบายระดับโลก (World Policy)

3.2 นโยบายระดับประเทศ (National Policy)

3.3 นโยบายระดับสาขาวิชาหรือระดับสถาบัน (Sectorial Policy)

3.4 นโยบายระดับภาค (Regional policy)

3.5 นโยบายระดับหน่วยงาน (Institutional Policy)

3.6 นโยบายระดับสายงาน (Organizational Policy)

ดิลก บุญเรืองรอด (2550, หน้า 3-4) กล่าวว่า เรื่องของนโยบายมีวิธีการแบ่งประเภทได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การแบ่ง แต่ที่สำคัญที่ควรทราบ นโยบายที่แบ่งตามระดับชั้นของการบริหาร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย

1. นโยบายพื้นฐาน เป็นนโยบายระดับสูงสุด ได้แก่ นโยบายระดับชาติ ที่มีทั้งตราเป็นกฎหมาย และไม่ตราเป็นกฎหมาย ที่ตราเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 รองลงมา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่ไม่ตราเป็นกฎหมาย ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

2. นโยบายทั่วไป เป็นนโยบายที่กำหนดตามนโยบายพื้นฐาน เพื่อเป็นนโยบายบริหารที่มีความชัดเจนขึ้น เทียบกับระดับการบริหารจะอยู่ในระดับกระทรวง ทบวง กรม เช่น แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล

3. นโยบายเฉพาะ เป็นนโยบายที่มีความชัดเจนมากขึ้นในระดับภารกิจ กิจกรรม เพื่อเชื่อมนโยบายทั้งสองระดับที่กล่าวมาสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน อาจจำแนกออกเป็น นโยบายของหน่วยงานย่อยหรือหน้าที่ เช่น นโยบายการผลิต นโยบายการตลาด นโยบายการเงิน นโยบายงานบุคคล เป็นต้น

สรุปได้ว่า นโยบาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) นโยบายแบ่งตามลักษณะการศึกษา 2) นโยบายแบ่งตามแหล่งที่มาหรือวัตถุประสงค์ และ 3) นโยบายแบ่งตามลำดับชั้นขององค์การ และในแต่ละเกณฑ์การแบ่งยังสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยๆ ลงไปได้ อีกหลายประเภท

นโยบายการศึกษาจัดเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณะ(Public policy) ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ 1) บัญญัติเป็นกฎหมาย เช่นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง มติ คณะรัฐมนตรี ระเบียบต่างๆ 2) จัดทำเป็นแผน เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์แผนกลยุทธ์ 3) ประกาศเป็นนโยบาย เช่น นโยบายรัฐบาล หรือนโยบายผู้บริหารระดับต่างๆ ซึ่งโดยปกติ จะได้มีการกำหนดนโยบาย และกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านระบบราชการซึ่งเป็นกลไกของรัฐ โดยผู้ที่กำหนดแนวนโยบายให้องค์กรภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบด้านงานการศึกษาของชาติทุกระดับทุกประเภท ต้องนำแนวนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินภารกิจด้านการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกระดับและทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานการศึกษาประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเจตจำนงของนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ (ลัมย์พร แหล่งหล้า, 2551, หน้า 16-17)

3. องค์ประกอบของนโยบาย

ทวีป ศิริรัศมี (2545, หน้า 3) กล่าวถึงองค์ประกอบของนโยบายไว้ว่า หมายถึง ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของนโยบาย มี 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบเชิงโครงสร้างนโยบาย และองค์ประกอบเชิงกระบวนการกำหนดนโยบาย

สุภาพร พิศาลบุตร (2543, หน้า 82-83) องค์ประกอบเชิงกระบวนการกำหนดนโยบายไว้ 5 องค์ประกอบ คือ

1. ความต้องการ (Policy Demand) หมายถึงความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือส่วนได้เสีย เช่น นักการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์สาธารณะต้องการให้รัฐกระทำ หรือละเว้นการกระทำเกี่ยวกับปัญหาที่เห็นว่าสำคัญ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย (Policy Decisions) เป็นผลต่อเนื่องจาก

ความต้องการหรือความจำเป็นในขั้นตอนนี้ครอบคลุมการใคร่ครวญถึงข้อวิเคราะห์ มีความมั่นใจพิจารณาทางเลือก จนถึง การตัดสินใจกำหนด

3. คำแถลงของนโยบาย (Policy statement) คือข้อความซึ่งระบุเนื้อหาสาระของนโยบายที่กำหนดขึ้น เช่น คำแถลงนโยบายของรัฐบาล โดยมีลักษณะบ่งบอกเจตนารมณ์ ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์และมาตรการในการดำเนินงาน

4. ผลผลิตของนโยบาย (Policy Output) คือผลการปฏิบัติที่ปรากฏเป็นรูปธรรมของการแถลงนโยบายเป็นผลจากการนำนโยบายเป็นผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ

5. ผลลัพธ์ของนโยบาย (Policy Outcome) คือผลที่เกิดขึ้นและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายมีไปถึงซึ่งเป็นผลสุดท้าย และเป็นส่วนที่ต้องได้รับการติดตามประเมินผลต่อไป

ทวีป ศิริวัศมี (2545, หน้า 5-6) กล่าวถึงองค์ประกอบเชิงกระบวนการของนโยบายไว้ว่าประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การเห็นชอบนโยบาย กับ การถือปฏิบัติเป็นแนวทางปฏิบัติ การเห็นชอบนโยบายคือ ก่อนที่จะมีการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายนั้นต้องได้รับการเห็นชอบขององค์กร หรือผู้มีอำนาจ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของนโยบายประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความต้องการจำเป็นของนโยบาย ซึ่งอาจจะมาจากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ หรือเกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและได้เสียที่จะกำหนดเป็นนโยบาย ส่วนที่เป็นข้อความนโยบาย ซึ่งระบุเนื้อหาสาระของนโยบายที่กำหนดขึ้น และส่วนที่เป็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

4. ลักษณะที่ดีของนโยบาย

การบริหารงานจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่ดีของนโยบาย กล่าวคือ นโยบายจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มีข้อมูลที่ต้องเป็นจริง กำหนดขึ้นก่อนที่จะดำเนินงาน ส่งผลประโยชน์ต่อส่วนร่วม ถ้อยคำมีความชัดเจนและกะทัดรัด มีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้ เป็นศูนย์รวมการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆ ครอบคลุมสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์การรวมทั้งควรยืดหยุ่นได้ตามภาวะการณ์ที่จำเป็น นโยบายในการบริหารงานจะดีหรือไม่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น ความสามารถของผู้กำหนดนโยบาย ความเข้าใจและความสามารถของผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การจัดระบบบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพในหน่วยงานและรวมถึงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนโยบายเป็นเรื่อง

การเลือกสรรแนวทางที่ดีที่สุดที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์การ ฉะนั้นจะสังเกตได้ว่าองค์การอยู่ภายใต้ระบบการบริหารงานที่ดี ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบาย จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อการบริหารงานต่างๆ ขององค์การนั้น (ลมัยพร แห่่งหล้า, 2551, หน้า 20-21) ดังที่ ประชุม รอดประเสริฐ (2551, หน้า18-19) ได้กล่าวถึงลักษณะของนโยบายที่ดีที่พึงประสงค์ ได้ดังนี้

1. นโยบายที่ดีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การ และสามารถที่จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ได้
2. นโยบายที่ดีจะต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงมิใช่เป็นข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นส่วนตัวหรือข้อมูลที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันไม่แน่นอน อย่างไรก็ตามก็ดี ข้อเสนอแนะและปฏิกริยาต่างๆ จากภายนอกควรเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงบ้างในการกำหนดนโยบาย
3. นโยบายที่ดีจะต้องมีการกำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงาน โดยการกำหนดกลวิธี และจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมต่อการดำเนินงาน แต่ทั้งนี้จะต้องไม่แจ้งรายละเอียดของกลวิธีในการปฏิบัติ ควรเปิดกว้างไว้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาตีความแล้วนำไปปฏิบัติตามความสามารถและให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในขณะนั้น และเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่
4. นโยบายที่ดีควรกำหนดขึ้นเพื่อสนองหรือส่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวมและจะต้องมีการพิจารณานโยบายใดควรทำก่อน ควรทำหลัง โดยการจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็น
5. นโยบายที่ดีจะต้องเป็นถ้อยคำหรือข้อความที่กะทัดรัดใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและแถลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่สมาชิกทุกคน ทุกระดับชั้นภายในหน่วยงานสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน
6. นโยบายที่ดีจะต้องมีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้ กล่าวคือในองค์การหนึ่งๆ ย่อมมีภารกิจและความรับผิดชอบต่างกัน การกำหนดนโยบายเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจและความรับผิดชอบทั้งหมดย่อมเป็นไปไม่ได้ นอกจากนี้เมื่อเวลาผ่านไปเหตุการณ์ต่างๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง นโยบายที่กำหนดไว้อาจไม่สามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ใหม่ได้ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นโยบายที่ดีนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขตของวัตถุประสงค์และมีความยืดหยุ่น สามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ใหม่เสมอ
7. นโยบายที่ดีจะต้องกำหนดขึ้นโดยให้ครอบคลุมไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย แต่ทั้งนี้จะต้องได้ข้อมูลที่มีการวิเคราะห์โดยละเอียดรอบคอบแล้วการกำหนดนโยบายระยะเวลาอันใกล้กับงานที่จะต้องทำในอนาคตมีความสอดคล้องและต่อเนื่องกัน

8. นโยบายที่ดีจะต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์การ กล่าวคือ จะต้องสอดคล้องกับระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้จะต้องสอดคล้องกับความในใจหรือความคิดเห็นของสาธารณชนด้วย

มอนดี (Mondy, 1988, หน้า 95-96 อ้างใน ลมัยพร แห่องหล้า และคณะ, 2551, หน้า 22) ได้ให้รายละเอียดของคุณลักษณะที่ดีของนโยบาย ไว้ดังนี้

1. นโยบายควรกำหนดจากฐานของข้อมูลที่มีความเป็นจริง
2. นโยบายของผู้บังคับบัญชาและของผู้ใต้บังคับบัญชาควรสนับสนุนกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ควรที่จะขัดแย้งกัน
3. นโยบายของหน่วยงานหรือแผนกที่ต่างกันแต่อยู่ภายในองค์การเดียวกันควรต้องประสานกัน
4. นโยบายควรเป็นข้อความที่แน่นอนเข้าใจได้และเป็นลายลักษณ์อักษร
5. นโยบายควรยืดหยุ่นแต่มั่นคงอยู่บนหลักการ หรือระเบียบข้อบังคับที่ถูกต้อง
6. นโยบายควรมีของเขตเข้าใจได้ด้วยเหตุผล

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่ดีที่เหมาะสมของนโยบายโดยถือเอาทัศนคติของบุคคลเป็นที่ตั้ง และเป็นไปตามหลักการ ถือเสียงข้างมากหรือเป็นทัศนคติของกลุ่มคนส่วนใหญ่ ซึ่งอาจมีคนอื่นอีกกลุ่มหนึ่งหรือจำนวนน้อยคัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์ไปตามทัศนคติหรือตามเหตุผลของบุคคลกลุ่มนั้น

5. กระบวนการนโยบาย

กล้า ทองขาว (2548, อ้างใน ลมัยพร แห่องหล้า และคณะ, 2551, หน้า 25) กล่าวว่า ก่อนทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ ควรทราบสถานะของวิชาการด้าน การนำนโยบายและแผนไปปฏิบัติ ว่าเป็นแขนงวิชาหนึ่งในสาขาวิชา นโยบายการศึกษา (Policy studies) โดยที่สาขาวิชานโยบายการศึกษา มีสาระวิชาที่มุ่งศึกษาผลงานของรัฐบาลและผลกระทบของนโยบาย ที่ครอบคลุมกระบวนการนโยบาย (Policy Process) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย
2. การประเมินและวิเคราะห์ทางเลือกนโยบาย
3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ
4. การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบนโยบาย
5. การวิเคราะห์ผลสะท้อนของนโยบาย

เช่นเดียวกันกับ ภาณุวัฒน์ ภักดีสาร (2542, หน้า 7) ที่กล่าวว่า ในทฤษฎีของ นักวิชาการชาวไทยอาจประมวลแนวคิดของกระบวนการนโยบายไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการก่อตัวของนโยบาย อันเริ่มต้นตั้งแต่กำหนดปัญหาจากสถานการณ์ต่างๆ การเพาะตัวของนโยบายการผลักดันประเด็นปัญหาเข้าประเด็นนโยบาย และมีการจัดทำข้อเสนอ นโยบาย กับมีการร่างนโยบายในเบื้องต้น
2. ขั้นการตัดสินใจ เป็นขั้นตอนการแสดงออกซึ่งการหาทางเลือกที่เหมาะสม และการประกาศใช้นโยบายในรูปผลผลิตของนโยบาย ซึ่งแสดงออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง 2) การจัดสรรทรัพยากร 3) แนวทางการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร
3. ขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นการนำผลผลิตของนโยบายทั้ง 3 ลักษณะออกไปสู่ การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญญาต่างๆ ของสาธารณชนในสังคม
4. ขั้นประเมินผลนโยบาย เป็นขั้นตอนของการจัดผลการปฏิบัติที่จากการนำนโยบายไป ปฏิบัติว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือไม่อย่างไร
5. ขั้นยุตินโยบาย เปลี่ยนแปลงนโยบายเป็นขั้นตอนสุดท้าย ในกระบวนการนโยบายที่จะ ตัดสินนโยบายนั้นๆ ว่าควรจะดำเนินการในลักษณะเช่นใด ระหว่างการยุตินโยบาย และ การเปลี่ยนแปลงนโยบาย

6. การกำหนดนโยบาย

นโยบายเป็นแนวทางของการดำเนินงานที่กำหนดเพื่อที่จะให้เห็นแนวทางการดำเนินงาน จากปัจจุบันไปสู่อนาคต นโยบายจะเกิดขึ้นได้ต้องมีคนกำหนดขึ้นและมีการพัฒนาขึ้นมาด้วยความเห็นพ้องของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การกำหนดนโยบายอย่างน้อยเกิดจาก 2 ส่วน คือ จินตนาการ (Imagination) และสารสนเทศ (Information) จินตนาการเป็นด้านหนึ่งของการสร้าง นโยบายที่ต้องการนักคิด ส่วนสารสนเทศเป็นข่าวสารข้อมูลที่มาสนับสนุนความรู้สึกนึกคิดตาม อุดมการณ์ เพื่อให้ได้ตกลงจากการระดมความคิดที่กว้างขวางลึกซึ้งมาก และเป็นกระบวนการที่จะ ทำให้ได้มาซึ่งนโยบายที่ดี (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2530, หน้า 25-27)

ศุภชัย ยาวะประภาษ (2540, หน้า 39-40) ได้กล่าวถึงการกำหนดนโยบาย ซึ่งมีส่วน เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญ 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การระบุประเด็นปัญหา เหตุการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏทั่วไปไม่ว่าทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และอื่นๆ จะเป็นปัญหาหรือไม่มันขึ้นอยู่กับพิจารณาของนักวิเคราะห์นโยบายหรือ

ผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และที่สำคัญ คือ ความคิดริเริ่ม (Creativity) เนื่องจากปัญหาที่นโยบายนั้นเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนและเข้าใจยาก การระบุประเด็นปัญหาจึงควรทำความเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของปัญหาที่นโยบาย

2. การพัฒนาทางเลือก เมื่อนักวิเคราะห์เห็นนโยบายสามารถระบุประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขโดยกำหนดเป็นปัญหาที่นโยบายออกมาเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมต่อไปคือการพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดไปกำหนดเป็นนโยบาย วิธีการที่สำคัญ วิธีการหนึ่งคือ การประเมินความเป็นไปได้โดยมุ่งพิจารณามิติของพฤติกรรมทางการเมืองและพฤติกรรมในองค์กร

3. การเสนอทางเลือก ในการเสนอทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งเพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายตัดสินใจเลือกเป็นนโยบายนั้น ควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่สำคัญ อันได้แก่

3.1 ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบาย โดยการวิเคราะห์ว่าทางเลือกนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด

3.2 ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลผลิต หรือให้บริการ โดยมีต้นทุนต่อหน่วยต่ำที่สุด การวิเคราะห์ทางเลือกโดยใช้ประสิทธิภาพเป็นเกณฑ์ทำการเปรียบเทียบต้นทุนต่อหน่วยของผลิตผลหรือบริการโดยทั่วไปถ้าต้นทุนต่ำกว่าค่าที่เป็นตัวเงินของผลิตผลหรือบริการ แสดงว่าการดำเนินการนั้นๆ มีประสิทธิภาพ

3.3 ความพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำเนินการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายภายใต้เงื่อนไขทางทรัพยากรที่มีอยู่

3.4 ความเป็นธรรม คือ ทางเลือกที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนกลุ่มต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน เช่น ทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การกระจายรายได้หรือการสาธารณสุขการ

3.5 ความสามารถในการตอบสนอง พิจารณาจากระดับความสามารถของทางเลือกในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มต่างๆ ความชอบของกลุ่มต่าง ๆ และค่านิยมพื้นฐานของกลุ่มต่าง ๆ ทางเลือกที่มีความสามารถในการตอบสนองสูงคือ ทางเลือกที่สามารถทำให้กลุ่มที่มีความจำเป็นสูงได้รับผลจากทางเลือกนั้นด้วย

3.6 ความเหมาะสม เกณฑ์นี้จะนำเอาเกณฑ์อื่นๆ หลายเกณฑ์มาพิจารณาพร้อมกัน เกณฑ์นี้พิจารณาเลือกลงไปถึงคุณค่าและความเหมาะสมของเป้าหมายของทางเลือกที่กำหนดไว้ เมื่อผู้กำหนดนโยบายเลือกทางเลือกที่เห็นว่า เหมาะสมแล้วก็จะนำทางเลือกนั้นไปกำหนดเป็นนโยบาย ซึ่งอาจอยู่ในรูปของมติคณะรัฐมนตรี พระราชกำหนด พระราชบัญญัติ ประกาศ คำสั่งหรืออื่นๆ เพื่อมีการกำหนดนโยบายเรียบร้อยแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะรับไปปฏิบัติ

จากแนวคิดที่กล่าวถึงขั้นตอนการกำหนดนโยบาย สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนการกำหนดนโยบายประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการระบุประเด็นปัญหา ขั้นพัฒนาทางเลือก และขั้นเสนอทางเลือก

7. การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

คำว่า “การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy implementation) นี้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

กล้า ทองขาว (2534, หน้า 150) ได้กำหนดคำนิยามของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า หมายถึง การดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีมุ่งที่จะให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายตามอาณัติของนโยบายบรรลุผลสำเร็จโดยตรง ทั้งนี้ลักษณะการดำเนินการดังกล่าวจะต้องสังเกตและตรวจสอบได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2537, หน้า 44) ให้ความหมายของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่า หมายถึง การกระทำต่างๆ ของหน่วยงานหรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้วัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จ อาจเป็นการปฏิบัติการในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

ศุภชัย ยาวะประภาส (2538, หน้า 91) ได้ศึกษาความหมายของคำว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติของนักวิชาการต่างประเทศ และสรุปว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มักเห็นพ้องต้องกันในประเด็นที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการ นั่นคือ มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งมีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และในแต่ละขั้นตอมมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา ประเด็นที่สอง การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งในขั้นตอนนโยบายทั้งหมด โดยเป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องมาจากการกำหนดนโยบาย และกล่าวถึงกิจกรรมในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ครอบคลุมถึงการแปลงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ ซึ่งโดยปกติว่า มักจะกว้าง คลุมเครือและกำกวม ให้เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดแล้ว การวางแผน และการวางรูปโครงการ เพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ การจัดองค์การและปฏิบัติการให้เป็นไปตามโครงการที่วางรูปและกำหนดแผนไว้

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพงษ์ (2540, หน้า 59) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นภาระหน้าที่หลักที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของข้าราชการประจำ ซึ่งมีความยากในการปฏิบัติมากกว่า

งานประจำและจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการเอง กล่าวคือ เมื่อฝ่ายการเมืองได้กำหนดนโยบายมาแล้ว หน้าที่ของข้าราชการประจำก็คือ การนำนโยบายที่ฝ่ายการเมืองกำหนดไปปฏิบัติให้บรรลุผลด้วยการแปลงนโยบาย ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมในรูปของแผนงานโครงการ แล้วนำนโยบายที่แปลงให้เป็นรูปธรรมแล้วไปปฏิบัติให้บรรลุผล

รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2543, หน้า 20) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนของการกำหนดนโยบายที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ไปบริหารและจัดการ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย โดยอาจมีการแปลงนโยบายออกเป็นรูปของ กฎ ระเบียบ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ส่งผลไปยังผู้ที่ต้องการให้ได้รับผลประโยชน์จากนโยบาย ในกรณีที่เป็นนโยบายของรัฐบาลนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติจะเป็นหน้าที่ของข้าราชการประจำ

สรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนการกำหนดนโยบาย โดยผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในด้านต่างๆ ขององค์การไปบริหารจัดการ โดยการแปลงนโยบายจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เช่น กฎ ระเบียบ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมแล้วนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นโยบายนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

สำหรับขั้นตอนที่สำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น วรเดช จันทรร (2541, หน้า 35-46) ได้นำเสนอไว้ว่า ขั้นตอนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนในระดับมหภาค (Macro) และขั้นตอนในระดับจุลภาพ (Micro) ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนของการแปลงนโยบายออกเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือออกมาในรูปของแผนงานหรือโครงการ และขั้นตอนในการทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป ดังนี้

1.1 ขั้นตอนของการแปลงนโยบาย ถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะหากมีการแปลงนโยบายให้เบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์แล้วก็อาจกล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของนโยบายนั้นย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่แรก

1.2 ขั้นตอนของการยอมรับ เป็นขั้นตอนที่ทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการเปลี่ยนแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป ในขั้นตอนนี้ราชการที่บริหารส่วนกลางจะสามารถทำให้หน่วยปฏิบัติในระดับกลางหรือระดับท้องถิ่นยอมรับและจัดทำโครงการสนองนโยบายที่ส่วนราชการวางไว้ เพราะอำนาจที่แท้จริงในการนำนโยบาย

แผนงาน และโครงการไปปฏิบัติ ย่อมอยู่ที่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติในระดับท้องถิ่นเป็นสำคัญ ดังนั้น การสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจถึง ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาคด้วย

2. ขั้นตอนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในระดับจุลภาค แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นระดมพลัง ขั้นการปฏิบัติ และขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง

2.1 ขั้นระดมพลัง (Mobilization) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นจะต้องดำเนินการใน 2 กิจกรรม คือ การพิจารณารับนโยบาย และการแสวงหาความสนับสนุน

2.2 ขั้นการปฏิบัติ (Deliverer implementation) ขั้นตอนนี้มีความครอบคลุมถึงกระบวนการในการปรับเปลี่ยนโครงการที่ได้มีการยอมรับแล้วออกมาในรูปของการปฏิบัติจริงในขั้นนี้จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวผู้ปฏิบัติ หรือผู้ให้บริการตามโครงการโดยตรง ในบางกรณีผู้ปฏิบัติอาจจะยอมทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ให้เข้ากับแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ในบางกรณีผู้ปฏิบัติอาจจะทำการปรับแผนหรือโครงการนั้น ให้เข้ากับพฤติกรรมการทำงานของตัวเองก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและลักษณะของบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติ วิธีดำเนินการในลักษณะนี้เป็นวิธีการที่จะเปิดโอกาสให้มีการปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกัน ระหว่างนโยบายของรัฐบาลกลางกับการปฏิบัติตามนโยบายโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่น

2.3 ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง (Institutionalization or Continuation) ความสำเร็จของนโยบายจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากนโยบายนั้นไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การที่จะให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องนี้หมายความว่า นโยบายนั้นจะต้องถูกปรับเปลี่ยนและได้รับการยอมรับเป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติด้วย

สรุปได้ว่า การทำให้นโยบายนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารในระดับท้องถิ่นจะต้องเป็นตัวนำในการชักจูงให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญของนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และจะต้องหาทางแปลงนโยบายนั้นให้เป็นภารกิจประจำวันของผู้ปฏิบัติไปโดยตลอด ในส่วนของผู้ปฏิบัติเองก็ต้องพร้อมและมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามนโยบายนั้น โดยถาวรเสมือนหนึ่งเป็นภารกิจประจำวัน

8. ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้น มีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่ง ศุภชัย ยาวะประภาส (2538, หน้า 101-108) ได้ทบทวนผลงานของนักวิชาการพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ลักษณะของนโยบาย ลักษณะของนโยบายที่มีส่วนในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย ได้แก่

1.1 ประเภทของนโยบาย การปฏิบัติตามนโยบายจะมีโอกาสประสบผลสำเร็จมากที่สุดหากนโยบายนั้นเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ น้อยที่สุด และมีความเห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์ระดับสูง

1.2 ผลประโยชน์ของนโยบายนั้นๆ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ผู้นำนักของผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่นโยบายนั้นผลักดันให้เกิดขึ้นมาถ้าการรับรู้มีมากกว่าว่านโยบายนั้นให้ประโยชน์มากกว่านโยบายอื่น โอกาสความสำเร็จก็จะมีมาก

1.3 ความสอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายนั้น

1.4 ความเป็นไปได้ในการนำมาทดลองในเชิงปฏิบัติในลักษณะโครงการทดลอง ก่อนโอกาสสำเร็จจะมีมากกว่านโยบายที่ไม่สามารถทำเป็นโครงการทดลองก่อนได้

1.5 ความเห็นผลได้ของนโยบาย นโยบายที่สามารถส่งผลที่สามารถเห็นได้ชัดเจน จะมีโอกาสในการประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติมากกว่านโยบายที่ไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงผลที่ชัดเจน

1.6 คุณภาพของการส่งข้อมูลย้อนกลับ คุณลักษณะประโยชน์ของการส่งข้อมูลย้อนกลับ มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของนโยบายโดยเฉพาะถ้าเป็นนโยบายที่เสนอการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

2. วัตถุประสงค์ของนโยบาย ในเรื่องวัตถุประสงค์ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะให้การกำหนดนโยบายไปปฏิบัตินั้นสำเร็จ พิจารณาได้ดังนี้

2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ หากวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน การตีความผิดจะเป็นเหตุทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลวได้

2.2 ความสอดคล้องกันของวัตถุประสงค์ นอกจากวัตถุประสงค์จะชัดเจนแล้วยังจำเป็นต้องมีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.3 ความยากง่ายในการรับรู้วัตถุประสงค์ คือ ง่ายต่อความเข้าใจ ความรับรู้ ของผู้ที่ จะนำไปปฏิบัติว่านโยบายนั้น ๆ มีวัตถุประสงค์อย่างไร

2.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จของนโยบาย จะทราบความสำเร็จของนโยบายนั้น แสดง ให้เห็นได้อย่างไร อะไรคือตัวชี้วัดว่า นโยบายนั้นประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นจำเป็นต้องมีดัชนีที่ วัดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายนั้นๆ

2.5 ความไม่เที่ยงตรงของข่าวสารต่อผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ หากแหล่งข้อมูล ข่าวสารให้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องในการแปลวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือมาตรฐานต่างๆ ของ นโยบายข้อขัดแย้งเหล่านั้นจะทำให้การปฏิบัติไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่แท้จริง

3. ความเป็นไปได้ทางการเมือง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ทางการเมือง ได้แก่

3.1 การเจรจาระหว่างรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จในการนำ นโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับการสนับสนุนหรือคัดค้านที่มีต่อนโยบาย

3.2 ความสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจาก กลุ่มผลประโยชน์ และบุคคลที่สำคัญในรัฐบาลและรัฐสภา ก็มีโอกาที่จะถูกคัดค้านเมื่อนำเข้า พิจารณาในกระบวนการทางนิติบัญญัติ

3.3 ผลกระทบของนโยบายที่มีต่อกลุ่มอาชีพที่มีอิทธิพล กลุ่มอิทธิพลจะใช้วิถีทางทั้ง การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อที่จะยับยั้งการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว

3.4 การสนับสนุนจากชนชั้นผู้นำ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา หากขาด การสนับสนุนจากชนชั้นผู้นำ โอกาสนำนโยบายไปปฏิบัติก็เกิดขึ้นได้ยาก

3.5 การสนับสนุนจากสื่อมวลชน นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากสื่อมวลชนมัก ประสบปัญหาในทางปฏิบัติ

3.6 การสนับสนุนจากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ว่าชอบหรือไม่กับนโยบายนั้น

4. ความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเกิดขึ้นเร็วและแต่ละครั้งจะ ส่งผลต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายเทคโนโลยีที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติตามนโยบายที่วาง เอาไว้ต้องสอดคล้องกับสมรรถภาพ หรือภาวะแวดล้อมที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ

5. ความพอเพียงของทรัพยากร นโยบายที่จะนำไปปฏิบัติให้สำเร็จนั้นต้องได้รับ การสนับสนุนทางทรัพยากร ทั้งด้านการเงิน คน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งจะกระทบกับประสิทธิภาพ ของนโยบาย

6. ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ โครงสร้างของหน่วยงานที่นำนโยบายไป ปฏิบัติจะมีส่วนอย่างมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายนั้น ซึ่งพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้

6.1 ประเภทของหน่วยงาน หน่วยงานที่มีกำลังคน ทรัพยากรอื่นๆ พร้อมอยู่แล้ว มีโอกาสที่นโยบายจะประสบความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติมากกว่าหน่วยงานที่ไม่พร้อม

6.2 โครงสร้างและลำดับชั้นการบังคับบัญชา หน่วยงานขนาดเล็กที่มีระดับชั้นการบังคับบัญชาน้อย จำนวนผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชามาก จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติมากกว่าหน่วยงานขนาดใหญ่ ที่มีระดับชั้นและสายการบังคับบัญชามากแต่ผู้ใต้บังคับบัญชาน้อย

6.3 ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่กำหนดนโยบายความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการระหว่างหน่วยงานที่กำหนดและหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ถ้าความสัมพันธ์มีมากโอกาสความสำเร็จก็จะมีมากด้วย

7. กลไกภายในหน่วยงานหรือระหว่างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

7.1 จำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมากขึ้นเท่าใด ปัญหาในเรื่องการประสานงานจะมีมากขึ้น และถ้าไม่สามารถประสานงานกันได้ โอกาสที่นโยบายจะล้มเหลวก็มีมากขึ้นด้วย

7.2 จำนวนจุดตัดสินใจ จำนวนจุดตัดสินใจของนโยบายถ้ามีมากขึ้นเท่าใด ความล่าช้าในการปฏิบัติก็มีมากขึ้นเท่านั้น

7.3 ความสัมพันธ์ดั้งเดิมของหน่วยงานที่ร่วมปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย ถ้าร่วมมือกันดีก็จะทำให้นโยบายสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลสำเร็จ ตรงกันข้ามกับความขัดแย้งดั้งเดิมซึ่งถ้ามีก็จะนำไปสู่ความล้มเหลว

7.4 การแทรกแซงของหน่วยงานระดับนโยบาย อาจประสบปัญหาหากถูกแทรกแซงจากหน่วยงานระดับบนมากเกินไป

8. ทศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่ขัดกับความรู้สึกพื้นฐาน หรือผลประโยชน์ของผู้ปฏิบัติอาจได้รับการคัดค้านหรือปฏิบัติอย่างไม่เต็มใจ ทศนคติที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย พิจารณาได้ดังนี้

8.1 ทศนคติที่มีต่อวัตถุประสงค์ของนโยบาย นโยบายที่ผู้ปฏิบัติจะนำไปปฏิบัติได้ดี ต้องเป็นนโยบายที่ผู้ปฏิบัติเข้าใจ เห็นด้วยและมีความรู้ผูกพัน

8.2 ผลกระทบที่จะมีต่อพฤติกรรมของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่มีผลให้ผู้ปฏิบัติต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากแนวคิดที่เคยปฏิบัติเป็นเวลาช้านาน มักประสบความล้มเหลว

8.3 ความขัดแย้งที่มีต่อค่านิยมของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ถ้าผู้นำนโยบายไปปฏิบัติไม่เห็นด้วยกับนโยบาย หรือเลือกปฏิบัติเฉพาะส่วนที่ไม่ขัดต่อค่านิยมที่ตนยึดถือ โอกาสที่จะทำให้นโยบายล้มเหลวก็เป็นไปได้สูง

8.4 ผลกระทบที่มีต่องาน อำนาจ ศักดิ์ศรีและผลประโยชน์ของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมักจะหลีกเลี่ยงหรืองดเว้นไม่ปฏิบัติตามนโยบายที่ขัดกับผลประโยชน์ของตน

ดังที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ คือ ลักษณะของนโยบาย วัตถุประสงค์ของนโยบาย ความเป็นไปได้ทางการเมือง ความเป็นไปได้ทางเทคนิค หรือทฤษฎี ความเพียงพอของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ทัศนคติของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่างๆ ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบาย

1. ความหมายของการวิเคราะห์นโยบาย

ควอด (E.S. QUADE, 1981, หน้า 4-5 อ้างในจุมพล หนีมพานิช, 2549, หน้า 38) ให้ความหมายของการวิเคราะห์นโยบายไว้ว่า เป็นรูปแบบ การวิเคราะห์ที่ใช้ข้อมูลข่าวสารในการปรับปรุง วิธีการกำหนดนโยบาย เพื่อการตัดสินใจ โดยการใช้เทคนิควิจัยดำเนินงาน การวิเคราะห์ระบบ การวิเคราะห์ต้นทุน=ผลประโยชน์ การวิเคราะห์ต้นทุน-ประสิทธิผล และรูปแบบอื่นๆที่จะได้มาซึ่งการแก้ปัญหาในทางการเมืองและองค์การ

จุมพล หนีมพานิช(2549, หน้า 39) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์นโยบาย หมายถึง การประยุกต์หรือการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในปัญหาของนโยบายสาธารณะ ปัญหาในการเลือกนโยบาย และปัญหาในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติทั้งในด้านนโยบายภายในและต่างประเทศ

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบาย คือ การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาจใช้เทคนิคต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจที่การหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโดยกำหนดมาเป็นนโยบายที่เป็นรูปธรรมและเป็นระบบที่มาจากกระบวนองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ

2. ลักษณะของการวิเคราะห์นโยบาย

จุมพล หนีมพานิช(2549, หน้า 39) ได้เสนอลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์นโยบายไว้ดังนี้

2.1 ลักษณะประการแรก คือ มีลักษณะของการเป็นศาสตร์ประยุกต์ในแง่ของการเน้นการนำไปใช้มากกว่าศาสตร์บริสุทธิ์ในแง่ของการเน้นการสร้างองค์ความรู้ การศึกษานโยบายและการวิเคราะห์นโยบาย มีลักษณะของการเป็นศาสตร์ประยุกต์มากกว่าศาสตร์บริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังเน้นไปที่ปัญหารวมทั้งการหามาตรการที่ดีกว่า เช่นเดียวกันกับการเน้นไปที่การพรรณนาหรือบรรยาย

2.2 ลักษณะประการที่สอง ก็คือ การมีลักษณะสหวิทยาการเช่นเดียวกันกับสหวิทยาการ ลักษณะประการนี้หมายความว่า การวิเคราะห์นโยบายไม่ใช่ศาสตร์เดี่ยวๆ รวมทั้งไม่ใช่ตัวแทนการมารวมตัวของศาสตร์ต่างๆ แบบหลวมๆ หากแต่เป็นศาสตร์ที่มีลักษณะทั้งสหวิทยาการและสหวิทยาการในแง่ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาหลายด้าน ดังนั้นจึงต้องใช้แนวทางสหวิทยาการหรือการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน

2.3 ลักษณะประการที่สาม ก็คือ เป็นการวางแผนที่สามารถตอบสนองการเมือง นักวิเคราะห์นโยบายหลายคนตั้งข้อสังเกตว่าแนวทางต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย แม้จะมีลักษณะเชิงเหตุผลมากขึ้น แต่ก็มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้ปัญหาและเงื่อนไขทางสังคมที่ตัวชี้บางตัวลักษณะซับซ้อนรวมทั้งเรื่องการทำนาย การลำดับวัตถุประสงค์รวมทั้งการประเมินทางเลือกที่แม้จะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นก็ตาม ตรงนี้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการวิเคราะห์นโยบายกับการวางแผนนโยบาย เพราะแม้จะมีการตระหนักหรือยอมรับกันว่า นักวิเคราะห์ต่างได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะทางการเมือง เช่นเดียวกันกับการมีทักษะในเรื่องของเทคนิคในการวางแผนเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ก็อยากให้นักวิเคราะห์ที่ได้รับการฝึกอบรมเหล่านี้มีคุณลักษณะข้างต้น นั่นก็คือ มีความตระหนัก เข้าใจ เห็นใจลักษณะของกระบวนการนโยบายในทางการเมือง ในแง่ที่เวลานักวิเคราะห์ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้จะต้องไม่เพียงใช้ความรู้ใช้ปัญญาเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจความสลับซับซ้อนและเงื่อนไขของระบบการเมืองโดยเฉพาะในกรณีที่ข้อเสนอแนะของพวกเขาก่อให้เกิดผลกระทบตามมา

2.4 ประการที่ดี การมุ่งเน้นไปที่ผู้รับบริการ หมายถึง นักวิเคราะห์นโยบายในฐานะปัจเจกชนจำเป็นต้องมีความรู้ลึกว่าพวกตนไม่ควรจะมีข้อผูกพันเงื่อนไขในการรับคอมมิชชันจากรัฐบาลหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ หากแต่ควรคำนึงหรือตระหนักถึงผู้รับบริการ โดยตระหนักว่าพวกตนเป็นเหมือนตัวแทนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีข้อผูกพันในแง่ของการที่จะต้องช่วยแบ่งเบาภาระของสังคม

3. แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบาย

จุมพล หนีมพานิช(2549, หน้า 51) ได้เสนอแนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบายที่สำคัญไว้ดังนี้

3.1 แนวทางกระบวนการ (The Process Approach) เป็นแนวทางที่ใช้ระบุขั้นตอนต่างๆ ในการระบุนโยบาย โดยขั้นตอนแรกจะเป็นขั้นตระหนักถึงปัญหาทางสังคม ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นของการประเมินผลนโยบาย

3.2 แนวทางเนื้อหา (The Substantive Approach) เป็นการศึกษาเฉพาะเนื้อหาของนโยบายด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวให้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาในด้านนั้นที่มีความจำเป็นในการช่วยให้เข้าใจและเป็นการช่วยในการตีความการค้นพบเชิงประจักษ์

3.3 แนวทางตรง-ปฏิฐานนิยม (The Logical-Positive Approach) บางครั้งเรียกว่า “แนวทางพฤติกรรม” (The Behavioral Approach) หรือบางที่เรียกว่า “แนวทางวิทยาศาสตร์” (The Scientific Approach) โดยใช้วิธีพิจารณาหลักการทั่วไป ไปสู่เรื่องเฉพาะ

3.4 แนวทางเศรษฐมิติ (The Econometric Approach) บางที่เรียกแนวทางสาธารณะ (Public Choice approach) หรือแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (The Political Economy Approach) มีรากฐานที่มาจากตั้งอยู่บนทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่มองธรรมชาติมนุษย์ว่าเป็นพวกที่มีเหตุผล เป็นพวกที่ได้รับความพอใจจากการได้รับผลประโยชน์ส่วนตัว โดยมีสมมุติฐานว่า บุคคลติดตามแสวงหาสิ่งที่พวกตนรักพวกตนชอบและที่มีความสำคัญต่อพวกตนมากกว่าการคำนึงผลที่ตามมาของส่วนรวม

3.5 แนวทางปรากฏการณ์วิทยา (หลังปฏิฐานนิยม) (The Phenomenological (Postpositivist) Approach) เป็นแนวทางที่ใช้ความรู้สึกที่บังเกิดขึ้นในใจที่เกิดจากประสบการณ์ในแง่ของวิธีการตามแนวคิดนี้ นักวิเคราะห์จะต้องปฏิบัติต่อปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์เป็นเหตุการณ์หนึ่งเดียวด้วยการใช้วิธีคุณภาพ แนวทางนี้โดยทั่วไปไม่มีความเหมาะสมกับการศึกษาระดับศึกษา หรือเฉพาะกรณี

3.6 แนวทางการมีส่วนร่วม (The Participatory Approach) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งการเก็บรวบรวมข่าวสารข้อมูล เพื่อว่าผู้กำหนดนโยบายจะได้รับข้อเสนอแนะ ตลอดจนการตัดสินใจที่ดี

3.7 แนวทางเชิงปทัสสถาน (The Normative or Prescriptive Approach) เป็นการมุ่งนำเสนอมาตรการ หรือเป้าหมายที่พึงปรารถนาหรือที่ดีกว่า ซึ่งแนวปฏิบัติการใช้แนวทางนี้ ผู้ใช้ต้องมีทักษะในการทำให้คนอื่นมีความมั่นใจในสถานภาพหรือในตำแหน่งทางการเมืองของตน

3.8 แนวทางอุดมการณ์ (Ideological Approach) หรือแนวทางวิสัยทัศน์ มีอยู่ 2 แบบ แบบแรก “วิสัยทัศน์แบบมีข้อจำกัด” ลักษณะของวิสัยทัศน์แบบนี้คือมองภาพของมนุษย์ว่ามีลักษณะที่เห็นแก่ตัวเอง มีข้อจำกัดทางคุณธรรม ผลก็คือทำให้เป้าหมายของนโยบายมีลักษณะอนุรักษนิยม และวิสัยทัศน์แบบที่สอง มองภาพมนุษย์ในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกที่เข้าใจที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคมภายใต้การมองมนุษย์ในลักษณะนี้ มนุษย์สามารถรู้ถึงความต้องการของคนอื่นว่ามีความสำคัญกว่าความต้องการของตน ทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์ดังกล่าวเป็นทรรศนะแบบเสรีนิยมที่มองมนุษย์แบบไม่มีข้อจำกัด

3.9 แนวทางประวัติศาสตร์ (The Historical Approach) หมายถึง ถ้ามีการใช้แนวทางนี้ในการวิเคราะห์นโยบายใดนโยบายหนึ่งที่ผ่านมา ก็จะต้องมีการตรวจสอบนโยบายนั้นๆ ย้อนหลังไปหลายปี ทั้งนี้เพื่อดูแบบแผนในกระบวนการนโยบาย ซึ่งแบบแผนดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีการตระหนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากกรอบการวิเคราะห์ที่ใช้เวลาช่วงสั้น

4. ระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบาย

เรณู สีสุวรรณ (2535, หน้า 10-11) ได้ทบทวนเอกสารและได้เสนอระเบียบวิธีการวิเคราะห์นโยบายออกเป็น 6 ประการ คือ

4.1 การกำหนดโครงสร้างของปัญหา (Problem Structuring) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อให้การจำแนกและระบุปัญหาชัดเจน รวมทั้งการทบทวนสภาพปัญหาใหม่หลังจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ และปรากฏผลลัพธ์ขึ้นมาแล้ว ทั้งนี้ เพื่อทำการตรวจสอบแก้ไขว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งสถานการณ์ทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนทัศนคติของผู้ทำการตัดสินใจซึ่งจะทำให้การพิจารณาปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขทางเลือกในการแก้ไขปัญหาใหม่ด้วย

4.2 การกำกับนโยบาย (Monitoring) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและผลของนโยบายที่ผ่านมา เพื่อนำมาปรับปรุงในการกำกับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น การกำกับนโยบายจึงเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติและผลลัพธ์นโยบาย กล่าวคือ ผลลัพธ์จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการกำกับนโยบายซึ่งหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นผู้รับผิดชอบ

4.3 การทำนาย (Forecasting) เป็นระเบียบวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในการทำนายสภาพแวดล้อมและผลลัพธ์ของชุดการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สำหรับทางเลือกแต่ละทางเลือกที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหานโยบายโดยพิจารณาว่าทางเลือกจะก่อให้เกิดผลดีผลเสีย

อย่างไร ระเบียบวิธีวิเคราะห์เพื่อการทำนายนี้ใช้ความรู้จากวิชาการสาขาต่างๆ มากมาย เพื่อให้การคาดหมายมีประสิทธิภาพ ผลกระทบหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจยอมรับทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัติ นั้นขึ้นอยู่กับทั้งคุณสมบัติทางเลือกและสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ โดยพิจารณาถึงทางเลือกที่จะนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ถ้าหากช่วงเวลาที่นักวิเคราะห์ต้องทำนายทางเลือกค่อนข้างยาวนานในอนาคต ซึ่งมีโอกาสจะเกิดความไม่แน่นอนมากขึ้น กรณีนี้นักวิเคราะห์ต้องกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับทางเลือกแต่ละทางเลือกไว้ด้วย

4.4 การประเมินผล (Evaluation) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้สำหรับตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าหรือค่านิยมของแนวทางปฏิบัติของนโยบายในอนาคต ซึ่งการประเมินนี้สามารถกระทำได้ทั้งก่อนที่จะนำไปปฏิบัติและหลังจากการนำไปปฏิบัติแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบทางเลือกที่นำไปปฏิบัติว่ามีประสิทธิผลเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับผลได้ผลเสียที่ประมาณการไว้ในทางเลือกแต่ละทางเลือกกับผลลัพธ์นโยบายที่เกิดขึ้นหลังจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลจึงสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผลลัพธ์นโยบายกับทางเลือกนโยบาย ซึ่งจะบอกถึงระดับความสำเร็จของผลลัพธ์นโยบาย (Policy Performance) การประเมินผลจะบอกให้ทราบว่านโยบายที่นำไปปฏิบัติจะก่อให้เกิดความแตกต่างอะไรบ้างกับสภาพเดิมที่เป็นอยู่ รวมทั้งบอกด้วยว่าทางเลือกแต่ละทางเลือกจะก่อให้เกิดผลได้ผลเสียอะไรบ้าง

4.5 การเสนอแนะ (Recommendation) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับทางเลือกต่างๆ ทั้งนี้โดยวิเคราะห์นโยบายที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อจัดลำดับทางเลือกต่างๆ โดยวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง สภาพแวดล้อม และค่านิยมของผู้ตัดสินใจ หากการเสนอแนะทางเลือกไม่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือค่านิยมของผู้ตัดสินใจ ทางเลือกนั้นก็อาจไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติ การเสนอแนะนอกจากจะใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ยังต้องใช้ข้อมูลเชิงปทัสฐานประกอบด้วย เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของผู้ตัดสินใจมาก ผู้ตัดสินใจมักจะเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับค่านิยมของตนเองเสมอ

4.6 ระดับปัญหาที่ได้รับการแก้ไข (Practical Inference) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับระดับของปัญหา นโยบายที่ได้รับการแก้ไข เป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างระดับความสำเร็จของนโยบาย กับปัญหา นโยบายว่าผลลัพธ์ที่บังเกิดขึ้นนั้น

มีปัญหาใดบ้างที่ได้รับการแก้ไขไปแล้ว และมีปัญหาใดบ้างที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขนี้จะกลับเข้าสู่วงจรของการพิจารณาปัญหา นโยบายใหม่ เพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาให้บรรลุผลต่อไป

ระเบียบวิเคราะห์นโยบายทั้ง 6 ประการดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันแบบลำดับขั้น (Hierarchy) ซึ่งต้องใช้เกี่ยวเนื่องกัน แต่ในการศึกษาค้นคว้านี้มุ่งประเด็นการประเมินผลนโยบายมากกว่าประเด็นอื่น

นโยบายด้านการศึกษารัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2551 ณ กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งนโยบายการศึกษาได้กำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต รวม 8 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, เว็บไซต์) ดังนี้

1. ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และระดมทรัพยากร เพื่อการปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาคูรู พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าสู่มหาวิทยาลัย พัฒนาหลักสูตร รวมทั้งปรับหลักสูตรวิชาแกนหลักรวมถึงวิชาประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ ปรับบทบาทการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ตลอดถึงการส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง
2. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา เพื่อให้สนองตอบความต้องการด้านบุคลากรของภาคเศรษฐกิจ
3. พัฒนาคูรู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่ง มีคุณธรรม มีคุณภาพ และมีวิสัยทัศน์สูงขึ้นไป ลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนสอนตามโครงการคืนครูให้นักเรียน มีการดูแลคุณภาพชีวิตของครู ด้วยการปรับโครงสร้างหนี้และจัดตั้งกองทุนคุณภาพชีวิตครู ควบคู่ไปกับการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เน้นการพัฒนาเนื้อหาสาระและบุคลากร ให้พร้อมรองรับและใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า

4. จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

5. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามศักยภาพ ปรับเงื่อนไขเดือนค่าตอบแทนของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น โดยภาครัฐเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของการใช้ทักษะอาชีวศึกษาเป็นเกณฑ์กำหนดค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในงาน ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้นวัตกรรม ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา

6. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา ให้มีการประเมินและใกล้เคียงกัน รวมทั้งขยายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษาและปริญญาตรีเพิ่มขึ้น

7. ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงสร้างสรรค์ อย่างชาญฉลาด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

8. นโยบายการเร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีบูรณาการในทุกระดับการศึกษาและในชุมชน โดยใช้พื้นที่และโรงเรียนเป็นฐานบูรณาการทุกมิติ และยึดเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นหลักในการยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และส่งเสริมความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและวิจัยพัฒนาในภูมิภาค รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน โดยเชื่อมโยงบทบาทสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550- พ.ศ.2554)

วิสัยทัศน์ประเทศไทย

มุ่งพัฒนาสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรม นำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชน เข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี
(วิถียุคใหม่ สารานุกรมเสรี, 2553, เว็บไซต์)

พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข
ร่วมกัน” ภายใต้แนวโน้มปฏิบัติของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เห็นควรกำหนดพันธกิจของ
การพัฒนาประเทศ ดังนี้

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมนำความรอบรู้อย่างเท่าทัน
2. เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม
3. ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ
และคุณภาพสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม
2. เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน
3. เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และ
นวัตกรรม
4. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน
ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน
5. เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึง
ผลประโยชน์ของประเทศ
6. เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลาย
ทางชีวภาพ
7. เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และ
ภาคประชาชน

เป้าหมาย

1. เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและความเข้มแข็งของชุมชน

1.1 การพัฒนาคน

1.1.1 คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

1.1.2 เพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็น 60% ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเป็น 10 คน ต่อประชากร 10,000 คน

1.1.3 อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคู่กับการลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของบุคคลลงในระยะยาว

1.2 การพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณเพิ่มกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและบรรเทาปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2554

2. เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

2.1 โครงสร้างเศรษฐกิจ สัดส่วนภาคเศรษฐกิจ ในประเทศต่อภาคการค้าระหว่างประเทศ เพิ่มขึ้นเป็น 75% ภายในปี 2554 และสัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 15% ภายในปี 2554

2.2 เสถียรภาพเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ย 3.0-3.5% ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่เกิน 50% และความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน 1:1 ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

2.3 ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สัดส่วนรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุด 20% แรก ต่อรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด 20% ไม่เกิน 10 เท่าภายในปี 2554 และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่ต่ำกว่า 40% ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

3. เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

3.1 รักษาความสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่า 33% และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่า 18% ของพื้นที่ประเทศ รวมทั้งรักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า 31 ล้านไร่

3.2 รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของคนไทย

4. เป้าหมายด้านธรรมาภิบาล

4.1 มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ของความโปร่งใส อยู่ที่ 5.0 ภายในปี 2554 ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาครัฐให้ได้ 10% ภายในปี 2554

4.2 สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริบทไทย ให้มีการศึกษาวิจัย พัฒนาองค์ความรู้ในด้านวัฒนธรรมประชาธิปไตย วัฒนธรรมธรรมาภิบาล และวัฒนธรรมสันติวิธีเพิ่มขึ้นในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรับเปลี่ยนเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ
3. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืน ให้มีความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเพื่อสร้างความเข้มแข็งของภาคการผลิตและบริการ บนฐานการเพิ่มคุณค่าสินค้าและบริการจากองค์ความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม และการบริหารจัดการที่ดี รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์
4. ยุทธศาสตร์พัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 สู่การปฏิบัติ ต้องให้ภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน มีดังนี้

1. เสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาจัดทำแผนปฏิบัติการในระดับต่างๆ
2. กำหนดแนวทางการลงทุนที่สำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10
3. เร่งปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล
4. ศักยภาพวิจัยสร้างองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 สู่การปฏิบัติ
5. พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลและสร้างดัชนีความสำเร็จของการพัฒนาในทุกระดับ
6. สนับสนุนการพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานกลางระดับนโยบาย ตลอดจนระดับพื้นที่และท้องถิ่น

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2553, เว็บไซต์) เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 18 ซึ่งจัดร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ในระหว่าง พ.ศ. 2549-2550 ภายหลังการรัฐประหารในประเทศโดย คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อคณะเป็น "คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ" (คมช.) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ปีเดียวกัน โดยร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพมหานคร นายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก หน้า 1 ในวันเดียวกันนั้น และมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายทันที แทนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้เป็นกฎหมายไทยฉบับแรกที่มีผลใช้บังคับแล้ว ได้รับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ได้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบและจัดให้มีการลงประชามติเพื่อขอความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญ ณ วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ผลปรากฏว่าผู้มาลงประชามติร้อยละ 57.81 เห็นชอบ และร้อยละ 42.19 ไม่เห็นชอบ ประธาน สนช. จึงนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ให้ทรงลงพระปรมาภิไธย

เนื่องจากในระหว่างการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้เกิดความผันผวนทางการเมืองภายในประเทศ การร่างจึงดำเนินไปบนความอ่อนแอทางการเมือง เผชิญหน้าทั้งจากฝ่ายที่สนับสนุนให้มีการเห็นชอบในร่างรัฐธรรมนูญ และฝ่ายที่ต่อต้าน รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นขั้นตอนการร่าง อาทิ การขาดความมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางจากประชาชน การที่ คมช. ผูกขาดการสรรหาสมาชิก สสร. และในเนื้อหาของสาระของร่าง อาทิ มีการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาเกือบกึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดมาจากการแต่งตั้ง การลดฐานอำนาจของฝ่ายบริหารและพรรคการเมือง การเพิ่มอำนาจของฝ่ายทหารและระบอบอบมาตยาธิปไตย รวมถึงการนิรโทษกรรม คมช. เองสำหรับการก่อรัฐประหาร

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้วางแนวทางการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยยึดตามแนวทางและแก้ไขจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากรัฐธรรมนูญนี้ 4 ประการ คือ

1. คุ้มครอง ส่งเสริม ขยายสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน
  2. ลดการผูกขาดอำนาจรัฐ และเพิ่มอำนาจประชาชน
  3. การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรม และจริยธรรม
  4. ทำให้องค์กรตรวจสอบมีความอิสระ เข้มแข็ง และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้มีเนื้อหาของสาระตามหมวดต่างๆ ดังต่อไปนี้

หมวด 1 บททั่วไป (มาตรา 1-7)

หมวด 2 พระมหากษัตริย์ (มาตรา 8-25)

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย (มาตรา 26-69)

หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย (มาตรา 70-74)

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (มาตรา 75-87)

หมวด 6 รัฐสภา (มาตรา 88-162)

หมวด 7 การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน (มาตรา 163-165)

หมวด 8 การเงิน การคลัง และงบประมาณ (มาตรา 166-170)

หมวด 9 คณะรัฐมนตรี (มาตรา 171-196)

หมวด 10 ศาล (มาตรา 197-228)

หมวด 11 องค์กรตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 229-258)

หมวด 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (มาตรา 259-278)

หมวด 13 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
(มาตรา 279-280)

หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 281-290)

หมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (มาตรา 291)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 292-309)

**สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
ที่เกี่ยวข้องกับทางการศึกษา มีเนื้อหาสาระตามมาตราต่างๆดังต่อไปนี้**

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย
การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือ
ไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติ
ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือ
มีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ
ตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย
พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้
สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือ
การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

มาตรา 35 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจน
ความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน
อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่
ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบ
จากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่
ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้ง
การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน
ถึงกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษา
ความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 37 บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือ
ลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติ
พิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและ
ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐ
กระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะ
เหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม
ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

มาตรา 38 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่
รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับ
สิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือก
ของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและ
ส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตาม
หลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรม
อันดีของประชาชน

มาตรา 52 เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนา ด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้

(2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของ

ความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากรัฐ

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

มาตรา 86 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์

ทรัพยากรทางปัญญา และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านต่าง ๆ โดยจัดให้มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการนี้ จัดงบประมาณสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และให้มีสถาบันการศึกษาและพัฒนา จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากผลการศึกษาและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสม รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักด้านวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต

(2) ส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิดเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งให้ความคุ้มครองทรัพยากรทางปัญญา

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทนซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นคุณต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)

แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) มีสาระสำคัญ 3 วัตถุประสงค์ 11 นโยบาย ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, เว็บไซต์)

วัตถุประสงค์ 1 พัฒนาคนในรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา
นโยบาย 1 พัฒนาทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้

เป้าหมาย

1. เด็กปฐมวัย 0-5 ปี
2. ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
3. มีกำลังคนด้านอาชีพระดับต่าง ๆ
4. พัฒนาฝีมือแรงงานได้มาตรฐาน
5. ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีโอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษา
6. มีการจัดบริการศึกษาในหลายรูปแบบ

แนวการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมสนับสนุนความพร้อมของเด็ก
2. จัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ส่งเสริมการจัดอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
4. ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา
5. ส่งเสริมการจัดการศึกษาเฉพาะทาง
6. ส่งเสริมให้มีการศึกษาพระพุทธศาสนา

นโยบาย 2 การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

เป้าหมาย

1. ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข
2. ครูได้รับการพัฒนาความรู้ การจัดการกระบวนการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ผู้บริหารและครูได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
4. สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวการดำเนินงาน

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
3. กำหนดมาตรฐานการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษา

นโยบาย 3 ปลุกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์

เป้าหมาย

1. มีการบูรณาการด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม
2. บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร สถานประกอบการ ร่วมคิด ร่วมดำเนินงาน

3. คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมตามระบบวิถีชีวิตที่ทำงาน

แนวการดำเนินงาน

1. ปฏิรูปโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร
2. บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร สถานประกอบการ ให้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญ
3. บูรณาการการศึกษาและศาสนาเข้าด้วยกัน
4. ส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรม ประชาธิปไตย

นโยบาย 4 พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขัน

เป้าหมาย

1. คนไทยมีความรู้ ความคิด ใฝ่รู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
2. ผลิตครู คณาจารย์ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้สอดคล้องกับ

ความต้องการ

3. ผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีคุณภาพ ในระดับ

นานาชาติ

4. บุคลากรที่ทำงานด้านนี้ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง
5. ผลิตนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สามารถทำการวิจัยเพื่อสร้างความรู้และ

นวัตกรรมได้

แนวการดำเนินงาน

1. เสริมสร้างสนับสนุนเน้นกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์
2. ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาครู ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างเป็น

ระบบและต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้รับ

การพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัย

4. ส่งเสริมกระบวนการผลิตนักวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สามารถทำการวิจัย

และพัฒนา

5. สร้างนวัตกรรมจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยได้

วัตถุประสงค์ 2 สร้างสังคมให้มีคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

นโยบาย 5 การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรม

เป้าหมาย

1. ทักษะ และกระบวนการในการคิดการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้
2. มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบ วินัย ประหยัด อุดม รับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. มีโอกาสและทางเลือกที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุ

แนวการดำเนินงาน

1. จัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความหลากหลายและยืดหยุ่น
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
3. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้ครอบคลุมวิทยาการ สร้างเครือข่ายตั้งแต่ระดับชุมชนถึง

ระดับชาติ

4. พัฒนาข้อมูลสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ
5. จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ครอบคลุมด้านวิชาการ ความรู้ทั่วไป ด้านอาชีพ และ

ด้านศาสนา

นโยบาย 6 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และการเรียนรู้ของคน

เป้าหมาย

1. เพิ่มสัดส่วนการสนับสนุนด้านการวิจัยจากภาครัฐไม่น้อยกว่าร้อยละ 1.5
2. มีการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. มีบุคลากรเพื่อการวิจัยและพัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพ

แนวการดำเนินงาน

1. กำหนดกลไกเชิงนโยบายด้านการวิจัย และพัฒนาที่เข้มแข็ง
2. กำหนดการวิจัยเป็นสาระในหลักสูตรการเรียนรู้
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและ

การประกอบอาชีพ

นโยบาย 7 การสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้

เป้าหมาย

1. มีการพัฒนาการเรียนรู้และความรู้ใหม่ๆ
2. มีการใช้ความรู้เป็นฐานและการพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. มีการใช้ความรู้เป็นฐานในการพัฒนาในทุกภาคการผลิต

แนวการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ
2. สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน และประยุกต์ความรู้
3. สนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการแสวงหาและเผยแพร่

ความรู้

วัตถุประสงค์ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน

นโยบาย 8 ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย

1. ทุกสถาบันในสังคมทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกัน พัฒนาจิตใจ
2. มีการฟื้นฟู พัฒนาและสร้างสรรค์พฤติกรรมของคน และสิ่งแวดล้อมให้เกิด

ความดีงาม

แนวการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สังคม พลศึกษา

นันทนาการ และการกีฬา

2. ผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้และความสามารถด้านศิลปะ และ

วัฒนธรรม รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาศิลปิน

นโยบาย 9 การจำกัด ลด ขจัด ปัญหาทางโครงสร้าง หรือคงไว้ซึ่งความยากจน ขัดสน
ด้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคนเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม

เป้าหมาย

1. ประชากรในวัยเรียน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส มีโอกาสได้รับการศึกษา

อย่างทั่วถึง

2. ประชากรผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่ม เข้าถึงการบริการทางการศึกษาและฝึกอบรม

วิชาชีพอย่างทั่วถึง

3. การจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน อย่างมีคุณภาพ
4. ประชาชน ชุมชน องคกร มีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

แนวการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา
2. ปฏิรูประบบงบประมาณ
3. ปฏิรูปโครงสร้างการบริหาร

นโยบาย 10 การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ

เป้าหมาย

1. มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษาอย่างทั่วถึง
2. ประชาชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

แนวการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมหน่วยงานทุกระดับ มีระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันได้
2. ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

นโยบาย 11 การจัดทรัพยากรและการลงทุนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคนและสังคมไทย

เป้าหมาย

1. ทุกส่วนของสังคมร่วมระดมทุนเพื่อการเรียนรู้ของคนไทย
2. เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมี

ความหลากหลาย

แนวการดำเนินงาน

1. ระดมทรัพยากรและการลงทุนอย่างเพียงพอ
2. จัดระบบและวิธีการบริหาร จัดสรรทรัพยากร และระบบติดตาม

ด้วยความโปร่งใส

แผนงานของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2551 - 2554)

แผนงานของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2551- 2554) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, เว็บไซต์) โดยแบ่งเป็น 3 แผนงานหลัก ดังนี้

1. แผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
2. แผนงานขยายโอกาสทางการศึกษา
3. แผนงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์

1. พัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
  - 1.1 โครงการส่งเสริมการดำเนินงานตามภารกิจของสำนักงานปลัดกระทรวง

ศึกษาธิการ

- 1.2 โครงการพัฒนาและปรับปรุงระบบ Call Center (1579)
- 1.3 โครงการพัฒนาระบบราชการ
- 1.4 โครงการส่งเสริมการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในหน่วยงานและสถานศึกษา
2. ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ
  - 2.1 โครงการพัฒนาและสนับสนุนความร่วมมือกับต่างประเทศ
3. พัฒนาคัดกรองระบบการตรวจราชการและติดตามประเมินผล
  - 3.1 โครงการพัฒนาการตรวจสอบ
  - 3.2 โครงการพัฒนาระบบการตรวจราชการและติดตามประเมินผล
4. พัฒนากฎหมายและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องและทั่วถึง
  - 4.1 โครงการพัฒนากฎหมาย
5. ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพัฒนาการศึกษา
  - 5.1 การวิจัยทางการศึกษา
6. พัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการ
  - 6.1 โครงการพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ เพื่อการบริหารจัดการและการให้บริการ
7. พัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้
  - 7.1 โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านระบบสารสนเทศ
  - 7.2 โครงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้
8. จัดการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้หลากหลายครอบคลุมทุกพื้นที่ทุกกลุ่มเป้าหมาย
  - 8.1 โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
  - 8.2 โครงการยกระดับการศึกษาของประชากรวัยแรงงาน
  - 8.3 โครงการเร่งรัดการรู้หนังสือให้กับกลุ่มเป้าหมายชาวไทยภูเขาและชาวไทยมุสลิม
  - 8.4 โครงการฝึกอาชีพ เพื่อพัฒนาชีวิต
  - 8.5 โครงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ เพื่อการสื่อสาร

- 8.6 โครงการจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยสำหรับคนไทย ในต่างประเทศ
- 8.7 โครงการสร้างความอบอุ่นและความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและเยาวชนนอกโรงเรียน
- 8.8 โครงการส่งเสริมและประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย กศน. เพื่อนเรียนรู้ในต่างประเทศ
- 8.9 โครงการประชุมคณะกรรมการทุกระดับและคณะอนุกรรมการ
- 8.10 โครงการส่งเสริมการจัดบริการศึกษาตามอัธยาศัย
- 9. ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาเอกชน
  - 9.1 โครงการอุดหนุนการจัดการศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐาน
- 10. สนับสนุนทุนการศึกษาและทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
  - 10.1 โครงการทุนการศึกษาเด็กสภาวะยากลำบากในเขตพื้นที่พิเศษ ภาคใต้ ชายแดนและชาวเขา
  - 10.2 โครงการทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
  - 10.3 โครงการทุนการศึกษาให้เปล่าสำหรับเด็กเรียนดีแต่ยากจน
  - 10.4 โครงการเฉลิมราชกุมารี
  - 10.5 โครงการอุดหนุนทุนการศึกษา
- 11. เฝ้ารัดคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 11.1 โครงการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกระบบ
  - 11.2 โครงการพัฒนาคุณภาพการจัดการบริการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 11.3 โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาเอกชน
  - 11.4 โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
  - 11.5 โครงการขยายบทบาทศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน และการพัฒนาระบบรับรองและตรวจสอบคุณภาพสินค้าชุมชน
  - 11.6 โครงการส่งเสริมสนับสนุนการมีงานทำให้นักเรียน นักศึกษาให้มีรายได้ระหว่างเรียน
  - 11.7 โครงการศีลธรรมนำความรู้กลับคืนสู่ชุมชน
  - 11.8 โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 11.9 โครงการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเขตพื้นที่โครงการพระราชดำริและ
ความมั่นคง
- 11.10 โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
12. ส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้มีความประพฤติ มีคุณธรรมจริยธรรม
- 12.1 โครงการพัฒนาค่ายลูกเสือ ศูนย์กิจกรรมยุวกาชาด และศูนย์ฝึกอบรม
ทางการลูกเสือและยุวกาชาด
- 12.2 โครงการส่งเสริมสนับสนุนและจัดกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจกรรม
นักเรียน
13. พัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 13.1 โครงการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ
- 13.2 โครงการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน
- 13.3 โครงการส่งเสริมความเป็นชาติและสังคมพหุวัฒนธรรม
- 13.4 โครงการส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษอิสลามทั้งระบบ
- 13.5 โครงการเสริมสร้างขวัญกำลังใจและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 13.6 โครงการสนับสนุนทุกการศึกษา
- 13.7 โครงการส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา
14. เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบบริหารงานบุคคลให้ได้มาตรฐาน
- 14.1 โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งระบบบริหารงานบุคคลให้ได้มาตรฐาน
15. พัฒนาศักยภาพและความก้าวหน้าของข้าราชการครู อาจารย์ และ
บุคลากรทางการศึกษา
- 15.1 โครงการพัฒนาครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา

แนวคิดนโยบายการศึกษาของไทยกับโลกปัจจุบัน

ดร.รุ่ง แก้วแดง (2553, เว็บไซต์) ท่านนำเสนอแนวคิดที่สำคัญๆ ของท่านที่เกี่ยวกับการศึกษาไว้ 3 แนวคิดหลักดังนี้ คือ

ก. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิวัติมุมมองต่อผู้เรียน

การปฏิวัติการศึกษาที่สำคัญที่สุดตามความเห็นของ ดร.รุ่ง แก้วแดง คือ

การปฏิวัติมุมมองที่มีต่อผู้เรียน ท่านกล่าวว่า ที่ผ่านมา ผู้เรียนถูกมองว่าเป็น “วัตถุดิบ” ที่ส่งผ่านมาเข้ากระบวนการหรือเครื่องจักรทางการศึกษา (สถาบันการศึกษา) จนได้ผลผลิตที่เป็นบัณฑิตออกมา ซึ่งมุมมองนี้ควรจะปรับเปลี่ยนไปเป็นดังนี้

1. ผู้เรียน คือ ผู้ที่มีสมอง มีสติปัญญา มีความคิด มีความอยากรู้ อยากรเรียน และเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐและมีศักดิ์ศรี
  2. ผู้เรียน คือ ผู้ที่เป็นที่รักของเรา เป็นลูก หลาน หรือศิษย์รัก
  3. ผู้เรียน คือ อนาคตของชาติ ความสามารถในการแข่งขันกับสังคมโลกของประเทศไทย ขึ้นอยู่กับผู้เรียนในวันนี้
  4. ผู้เรียน คือ ตัวของเราเองและทุกคนในสังคม ทุกวัย ทุกกลุ่มเป้าหมาย ตามแนวความคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต
  5. ผู้เรียน คือ ลูกคำ ของครูและสถานศึกษา ผู้ซึ่งมีสิทธิได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจ สอดคล้องกับความต้องการและความถนัดของเขา
- ด้วยเหตุนี้ กระบวนการจัดการเรียนการสอน จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพหรือพหุปัญญาของเขาอย่างเต็มที่ การปฏิบัติต่อผู้เรียนควรเป็นไปอย่างไรให้เกิดความเป็นมนุษย์ของเขา ยอมรับในสิทธิของผู้เรียน คำนึงถึงความต้องการ ความถนัดและความสนใจของเขา การเรียนรู้ควรต้องเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักเชื่อมโยงความคิด รู้จักใช้และพัฒนาภูมิปัญญาไทย ปรับค่านิยมให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ การจัดการศึกษาและการเรียนการสอนต้องมุ่งสนองตอบความต้องการของลูกคำคือผู้เรียน ให้ความสำคัญกับผู้เรียนและให้ทางเลือกกับผู้เรียนมากขึ้น

ข. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยกระบวนการหลัก ๒ กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้กับกระบวนการสอน ซึ่งกระบวนการสอนจะต้องเป็นไปเพื่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ท่านได้วิเคราะห์ให้เห็นสภาพของการเรียนการสอนที่ควรปรับเปลี่ยนไปจากอดีต ดังนี้

1. ที่ผ่านมาโดยทั่วไป โรงเรียนมีการสอนมากกว่าการเรียนรู้ ครูมีบทบาทในการทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าผู้เรียน ดังนั้น จึงควรมีการปฏิวัติระบบการเรียนการสอน ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุดในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนสภาพจากห้องสอนเป็นห้องเรียนและโรงเรียนเป็นโรงเรียน
2. ที่ผ่านมาโรงเรียนส่วนใหญ่ยังจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยไม่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่กลับยึดตัวครู หลักสูตร เนื้อหาวิชา สื่อ และการวัดผลเป็นหลัก การมุ่งเน้นเนื้อหา

ทำให้ผู้เรียนไม่ได้พัฒนาสมอง ไม่ได้ใช้ความคิด และไม่ได้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง เป็นเหตุให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการคิดและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ครูจึงควรปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนบทบาทของตนจากการถ่ายทอดความรู้ มาเป็นการสนับสนุนส่งเสริมช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. ที่ผ่านมา การเรียนส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนแบบแยกส่วน แยกเป็นรายวิชาขาด การเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกัน และการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ ดังนั้น การจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนจึงควรมีลักษณะที่บูรณาการมากขึ้น เปลี่ยนจากรายวิชาเป็นการเรียนแบบองค์รวม เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของตนได้

4. ที่ผ่านมา การเรียนสร้างความเครียดและความทุกซีให้แก่เด็ก ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้ ขาดความใฝ่รู้ ดังนั้น จึงควรมีการปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตามความสนใจมากขึ้น มีความสุข สนุกกับการศึกษาเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

5. ที่ผ่านมาผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับความรู้จากครู ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ฝึกฝนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงขาดความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะขาดการเรียนรู้กระบวนการในการแสวงหาความรู้ ดังนั้น ครูจึงควรฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

6. ที่ผ่านมา การเรียนรู้ถูกจำกัดอยู่ในห้องเรียนเท่านั้น การเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในห้องเรียนเสมอไป ครูควรเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การเรียนแบบใหม่เป็นการเรียนตลอดเวลา เป็นการเรียนตามความพร้อม ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกเวลา เรียนที่ไหนก็ได้ และสอบที่ไหน เมื่อไรก็ได้

ค. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปบทบาทหน้าที่ของคุณ

คุณเป็นกำลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จได้ หากครูไม่มีการปฏิวัติมุมมองต่อผู้เรียน และไม่ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน ความสำเร็จก็คงเกิดขึ้นไม่ได้ ท่านได้เสนอหลักการในการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูยุคใหม่ไว้ว่า ครูควรให้การเรียนเป็นสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งครูจะต้องทำตัวเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ท่านยังได้เสนอกระบวนการเรียนการสอน 10 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. การวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้เรียน
3. การร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์
4. การร่วมกันวางแผนการเรียน
5. การแนะนำช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้
6. การสรรหาสื่อและอุปกรณ์
7. การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง
8. การเสริมพลังและสร้างกำลังใจ
9. การร่วมกันประเมินผล
10. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ท่านได้กล่าวอีกว่า ครูที่สอนตามกระบวนการนี้จะมีภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม อย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ครูจะมีบทบาทเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) ผู้ให้คำแนะนำ และเสริมพลังแก่นักเรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งท่านขอเรียกครูแบบนี้ว่าเป็น “ครูพันธุ์ใหม่” เพราะเป็นคำบ่งบอกถึงความเปลี่ยนแปลงของครูแบบพลิกโฉม

อ.พร เวียงศรี (2553, เว็บไซต์) กล่าวว่า นโยบายการศึกษาของไทยกับโลกปัจจุบัน ทุกวันนี้มีนักวิชาการและบุคคลต่างๆ ออกมาวิเคราะห์และวิจารณ์การจัดการศึกษาของไทย มากมาย ซึ่งเสียงส่วนใหญ่เป็นไปในทางลบ ทั้งระบบการจัดการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน ส่วนใหญ่มุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว จนทำให้การศึกษาของไทยและมาตรฐาน ผู้เรียนของไทยก้าวไม่ทันโลก จึงสมควรที่จะหันกลับมามองและคิดใหม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น โดย วิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษาของไทย และพิจารณาว่ามีแนวทางใดที่จะพัฒนาการศึกษาของไทยในปัจจุบัน และวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาในอนาคตของไทย โดยการพัฒนาต้องอยู่บน พื้นฐานของความเป็นไปได้ สอดคล้องกับความเป็นไทยในบริบทโลก ถ้าจะมาวิเคราะห์นโยบาย การศึกษาไทย จะพบว่ามีกำหนดไว้ในเอกสารของทางราชการหลายแห่ง แหล่งที่สำคัญมี 4 แหล่ง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และ นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2536 , หน้า 379-381) นโยบายสมัยดั้งเดิมของไทยเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ยังไม่มีระบบโรงเรียน การศึกษาสมัยใหม่ เริ่มในรัชกาลที่ 5 เน้นผลิตกำลังคนเข้ารับราชการ นโยบายการศึกษาสมัยเริ่มการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย เน้นพื้นฐานการเป็นพลเมืองดี การเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตย ในช่วงยุค สงครามโลกเน้นความเป็นชาตินิยม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นการขยายตัวของการศึกษา

ทุกระดับ ในสมัยประชาธิปไตยเปลี่ยนชื่อโครงการศึกษามาเป็นแผนการศึกษาชาติ และมี การกำหนดนโยบายการศึกษาในรัฐธรรมนูญและนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร จนกระทั่งนโยบายการศึกษาสมัยพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ กำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนาการศึกษา ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการขยายการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับ มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา และเมื่อพิจารณานัยแห่งเจตนารมณ์บางมาตราใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แสดงเจตจำนงของรัฐและรัฐบาลอย่างชัดเจนในเรื่องนโยบายการศึกษาของไทย โดยให้มีการ ปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งถ้าวิเคราะห์ห้วงศักระอบของนโยบายการศึกษานี้ ตามแนวทางทั้ง 4 ลักษณะ ตามโครงสร้างและกระบวนการ คือ 1. นโยบายในฐานะแม่บทของการบริหาร 2. นโยบาย ในฐานะส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษา 3. นโยบายในฐานะเป็นกรอบของการปฏิบัติ และ 4. นโยบายในฐานะเป็นกระบวนการ จะเห็นว่านโยบายการศึกษามีความชัดเจนเป็นแม่บทของ การบริหาร ครอบคลุมหน่วยงานทุกระดับ เป็นแม่บทของการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และยังมีการกำหนดเงื่อนไขของระยะเวลาที่ปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของ ชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ซึ่งมีการปรับตามความเหมาะสมว่าควรเร่งพัฒนาคนอย่างไร ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบันฉบับที่ 10 ก็ยังคงให้ความสำคัญกับ การพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงพัฒนาการศึกษาให้ทันยุคทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และนโยบายใน ฐานะที่เป็นกรอบของการปฏิบัติ คือ มีทั้งแนวทางปฏิบัติและกฎเกณฑ์ปรากฏชัดใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ส่วนในฐานะของกระบวนการ ก็คือ เมื่อมีการกำหนดนโยบาย ก็ต้องมีการนำนโยบายไปปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติก็ต้องมีการประเมินผล และนำผลย้อนกลับมาพิจารณา ตัดสินว่า นโยบายควรมีพลวัต ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิก ซึ่งประการนี้ก็ปรากฏให้เห็นว่า เจตจำนงของผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายมีการพิจารณาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจริง ดังปรากฏตามวาระเมื่อมีการเปลี่ยนสมัยของรัฐบาลเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สาระสำคัญของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติในรูปนโยบายและแผน เป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าชัดเจน ซึ่งถ้าเปรียบนโยบายเป็นทางเสือในการเดินเรือไปตามทิศทางที่กำหนด และแผนเป็นการจัดเตรียม สัมภาระต่างๆที่ใช้ในการเดินเรือ ตลอดจนตรวจสภาพเรือก่อนออกเดินทาง นโยบายและแผน ก็ดูเหมือนพร้อมที่จะนำพาการศึกษาของไทยไปสู่จุดมุ่งหมาย ถ้าพิจารณาวัตถุประสงค์ ที่ว่าจัด การศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6)

โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (มาตรา 7) (สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2543) ทิศทางที่ยิ่งชัดเจน ส่วนนโยบายข้อที่ 1 คือ ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เร่งจัดการศึกษาให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน ในการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยมีเป้าหมายความสำเร็จภายในไม่เกิน 5 ปี นโยบายข้อที่ 2 เป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ซึ่งก็กำหนดระยะเวลาการปฏิบัติไว้ นโยบายข้อที่ 3 เกี่ยวกับปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของส่วนที่เกี่ยวข้อง นโยบายข้อที่ 4 ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทำให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการผลิตครู การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางด้านการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง(มาตรา 9 (4), 52) นโยบายข้อที่ 5 หลักสูตร และนโยบายข้อที่ 6 กระบวนการเรียนรู้ จะเห็นว่านโยบาย 2 ข้อนี้ทำให้เกิดการปฏิรูปการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ นโยบายข้อที่ 7 เกี่ยวกับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาและนโยบายข้อที่ 8 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จากพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้มีแนวทางและกติกากำจัดรูปแบบการจัดการศึกษาของชาติไว้อย่างละเอียดและครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา 5 ด้าน ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า “ปัญจปฏิรูป” (ธีระ รุณเจริญ, 2550, หน้า 9) การน่านโยบายการศึกษาไปปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ มีการประเมินตลอดทั้งผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาการการศึกษาและบุคคลทั่วไป รวมทั้งมีนักวิชาการทำการวิจัยถึงผลของการปฏิบัติการ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวให้รับทราบกันตลอดเวลา เพราะแนวทางหนึ่งในการกำกับนโยบายก็คือ การศึกษาข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการกำกับติดตามนโยบายที่ดูเหมือนคนในชาติแทบทุกส่วนพยายามทำหน้าที่นี้ ซึ่งก็เป็นข้อดีสำหรับผู้มีอำนาจหรือผู้มีหน้าที่ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายจะได้มีข้อมูลประกอบการพิจารณา ดังเช่นในรัฐบาลปัจจุบันที่มีศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีวาระการทำงาน

เพียง 1 ปี ได้แถลงนโยบายทิศทางการปฏิรูปการศึกษา ว่าในช่วงเวลาประมาณ 1 ปีจะต้องทำงานด้านการศึกษาให้เป็นรูปธรรม โดยทบทวน 3 ประเด็นหลัก อันเป็นที่มาของนโยบายการศึกษาดังนี้

1. การปรับแก้ไขปัญหาอุปสรรคการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลที่แล้ว ได้แก่ การจัดอัตรารับรองข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัญหาเงินวิทยฐานะ
2. การเสริมเติมเต็มการปฏิรูปการศึกษาให้เดินทั้งระบบและครบกระบวนการ
3. ปรับแต่งให้การปฏิรูปการศึกษาสอดคล้อง-สนองต่อการเปลี่ยนแปลง และได้นำ 3 ส่วนนี้มากำหนดเป็นนโยบายปฏิรูปการศึกษา 6 ประการ ซึ่งได้แก่

1. เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้
2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
3. พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
4. กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา
5. การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและท้องถิ่น
6. การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้บรรยายในงานเฉลิมฉลอง “5 ทศวรรษ ครุศาสตร์ จุฬาฯ-ร่วมเฉลิมฉลอง 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ 115 ปีการฝึกหัดครูไทย” เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2550 ที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับโอกาสและความหวังของการศึกษาไทย โดยวิเคราะห์ว่าโอกาสและความหวังของการศึกษาไทยขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ประการ โดยปัจจัย 2 ประการแรก คือ เจตจำนงแห่งรัฐและเจตจำนงแห่งรัฐบาลนั้นเป็นโอกาส เนื่องจากมีความชัดเจนในนโยบายที่สนับสนุนด้านการศึกษา ปัจจัยที่ 3 คือเจตจำนงแห่งประชาชน ก็ถือเป็นปัจจัยสนับสนุน เพราะประชาชนทุกระดับให้ความสนใจในเรื่องการศึกษามากขึ้น แต่ปัญหา คือ ปัจจัยที่ 4 ประเทศไทยนั้นยังวิกฤตเรื่องขาดภาวะผู้นำทางการศึกษา ทั้งระดับรัฐและระดับองค์การ จึงสมควรที่จะสร้างผู้นำไม่ใช่อรอให้เกิดเอง และปัจจัยสุดท้าย ปัจจัยเกื้อหนุนด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี ซึ่งยังขาดกระบวนการบริหารจัดการที่ดี ให้ทรัพยากรที่มีสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด แต่ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โลกดูเหมือนจะถูกย่อให้เล็กลงด้วยวิทยาการก้าวหน้าด้านการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้กลายเป็นโลกไร้พรมแดน และทำให้คนบนโลกที่การติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว นำไปสู่การผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างมวลมนุษยชาติหรือที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ที่นำโลกเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศใหม่ อันมีผลกระทบต่อทุก

ชาติ ทุกภาษารวมทั้งประเทศไทย ถึงแม้กระแสโลกาภิวัตน์จะมีประโยชน์มากมายแต่ก็นำมาซึ่งสิ่งไม่ดีที่แฝงมาด้วย และก่อให้เกิดโทษมากมาย ที่เป็นประเด็นถกเถียงกันทุกวันนี้ มีข่าวและประเด็นต่างๆที่มีผู้นำเสนอผลงานวิจัยบ้าง ออกมาวิจารณ์แสดงความคิดเห็นบ้าง ถึงความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทย ทั้งการปฏิรูปการศึกษาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ คุณภาพผู้เรียนตกต่ำ ปัญหาครูไม่มีคุณภาพ หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการบ้าง ซึ่งผลงานส่วนใหญ่กระทรวงศึกษาก็รับไปเต็มที่ เช่น ตัวอย่างข่าวการศึกษา (คม-ชัด-ลึก 17 สิงหาคม 2550) ระบบการศึกษาไทยห่วย มหาวิทยาลัยถูกคุมเข้ม-หลักสูตรไม่ได้มาตรฐาน ศ.ดร.สิทธิชัย โภไคยอุดม กล่าวเปิดพร้อมปาฐกถาพิเศษ ในงานสัมมนาวิชาการครบรอบ 3 ปี ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยซิดคาโก-มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เรื่อง ยุทธศาสตร์ด้านไอทีต่อการพัฒนาองค์ความรู้ ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาไทยระดับอุดมศึกษาค่อนข้างแย่มาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยถูกควบคุมเยอะมาก หลักสูตรไม่ได้มาตรฐาน นักศึกษามีความรู้ด้านภาษาอังกฤษไม่ดี วิชา วิทยาศาสตร์ เชียงกูล ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนา คณะบดีวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต นำเสนอผลงานวิจัยเรื่อง สภาวะการศึกษาไทย ปีพ.ศ. 2549-2550 “รัฐบาลจัดสรรงบประมาณการศึกษาให้ถึง 21% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ จีดีพี แต่ตัวเลขของเด็กที่มีโอกาสเข้าเรียนในระดับอนุบาลและประถมศึกษาลดลงจากเมื่อ 4 ปีที่แล้ว นักวิชาการชี้ปัญหาการศึกษาไทยถึงขั้นโคม่า(กรุงเทพฯธุรกิจออนไลน์, 17 นักวิชาการชี้ปัญหาการศึกษาไทยถึงขั้นโคม่าสิงหาคม 2550) ทั้งปัญหาขาดคนเก่งมาเป็นครู ใช้งบประมาณไม่มีประสิทธิภาพ มาตรฐานผู้เรียนค่อนข้างวิกฤต มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เอกชนยังมีส่วนร่วมจัดการศึกษาไม่เต็มที่ แถมไร้ผู้นำทางการศึกษาในทุกระดับ ดร.เลขา(ข้อคิดจาก ศ.ดร.บุญเสริม วิสกุล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภาการศึกษา) ปิยะอัจฉริยะ และคุณหญิง กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา มีความเห็นตรงกันกับการลดขนาดศธ. รศ.ดร.พทุทธิและเตรียมมอบอุดหนุนเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความพร้อม ศิริบรรณพิทักษ์ คณะบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่าปฏิรูปการศึกษามาทุกทิศทุกทางแล้ว เพียงแต่ยังเดินหน้ามาไม่ถึงครึ่งทาง หากต้องการยกระดับการศึกษาให้เห็นหน้าเห็นหลัง ก็ควรใช้ทรัพยากรมากกว่านี้ แต่เมื่อภาครัฐมีทรัพยากรจำกัด ก็ควรให้องค์กรอื่นร่วมจัดการศึกษา ประเทศต่างๆต้องมีพลวัต คือความสามารถในการปรับตัวสูง ให้คนในชาติมีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะส่งผลต่อทั้งเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคม จึงจำเป็นที่ประเทศต่างๆจะต้องมีหลักที่ดีในการสงวนรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง คนในชาติต้องมีปัญญาที่จะไตร่ตรอง และมีความรู้เท่าทันความเจริญทางวัตถุ มีความพอดีในการแสวงหาปัจจัยต่างๆ เพื่อสามารถก้าวทันโลกได้อย่างมั่นคง

และรู้เท่าทัน ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ไม่ว่าจะประเทศพัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ก็มีประเด็นปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญๆ ดังนี้ 1. การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาสู่โรงเรียนหรือสถานศึกษา 2. การประกันคุณภาพ 3. การฝึกหัดครูและความเป็นผู้นำในด้านการศึกษา 4. การให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในโรงเรียน 5. งบประมาณและการโอนการศึกษาให้ภาคเอกชน 6. การขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการศึกษา 8. การศึกษากับประเด็นทางการเมือง มีหลายแนวคิดที่เสนอแนะให้กับการพัฒนาการศึกษาของไทย เริ่มมีคนบางกลุ่มที่ไม่เชื่อในระบบโรงเรียน ได้นำการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือ Home School มาใช้อีก การศึกษาไทยในทศวรรษนี้ หรือการที่กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้โลกแคบเข้า เกิดความร่วมมือและแข่งขันในด้านต่างๆ สูง จำเป็นต้องสร้างปัจจัยอันเป็นข้อได้เปรียบในการพัฒนา โดยพัฒนาคุณภาพประชากร กำลังคน เทคโนโลยีสารสนเทศ การให้คนได้รับการศึกษาสูงขึ้น โดยมุ่งการศึกษาตลอดชีวิต โดยการมุ่งการศึกษาตลอดชีวิต เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ แรงการกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้มากขึ้น ปรับปรุงโครงสร้างและระบบการบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ มีอีกแนวทางที่น่าสนใจ ในหนังสือ อาจารย์มืออาชีพ : แนวคิด เครื่องมือ และการพัฒนา ซึ่งมี ศ.ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ เป็นบรรณาธิการ เสนอ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนในสังคมฐานความรู้ (สุดาพร ลักษณะนิยานาวิน ,2550) การพัฒนาประเทศไทยซึ่งมีภาคเกษตรเป็นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจ ควรพัฒนาสินค้าทางเกษตรให้เป็นอุตสาหกรรมการเกษตร หรือสินค้าแปรรูปจึงจะเหมาะสมการศึกษาต้องเกิดจากความเข้าใจสภาพของผู้เรียนรวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับและศักยภาพของผู้เรียน เช่น ผู้สอน เพื่อนร่วมชั้นเรียน สื่อ รวมทั้งสภาพสังคมนอกห้องเรียน การศึกษาตามทฤษฎีสถานสร้างความรู้จากสังคม มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมสารสนเทศ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างไม่จำกัด ซึ่งแนวคิดนี้เสนอวิธีการเรียนการสอนหลายรูปแบบที่น่าสนใจ ได้แก่ การเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (Team-Based Learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem -Based Learning) การเรียนรู้ที่มีวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) และการเรียนรู้ด้วยการตกผลึกทางปัญญา (Crystal-Based Learning) ในภาพรวมสรุปว่านโยบายการศึกษาของไทยนั้นชัดเจน ทั้งกฎหมายที่เป็นบทบัญญัติ ทั้งภาคการเมืองและประชาชนก็มีส่วนสนับสนุน แต่การที่ยังไม่ส่งผลในการพัฒนาประเทศและประชาชนไทยนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ถ้าจะเทียบกับประเทศที่ประสบผลสำเร็จในด้านการศึกษา เช่น ผู้นำและผู้กำหนดนโยบายในหลายประเทศได้สร้างวิสัยทัศน์ขึ้น โดยชี้ให้เห็นว่าประเทศมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษา ให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของการพัฒนาประเทศและสังคมโลกที่มี

การแข่งขันสูง รัฐบาลมาเลเซียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตริมหาธีร์ ได้เสนอวิสัยทัศน์ 2020 โดยเน้นว่า การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความเป็นเอกภาพของประเทศ ความเสมอภาคในสังคม และความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สิงคโปร์ กำหนดวิสัยทัศน์ “โรงเรียนแห่งความคิด ชาติแห่งการเรียนรู้” และรณรงค์ให้การเรียนรู้เป็นวัฒนธรรมของชาติ ส่วนจีน ได้หัน แกาหลี ฮังกง ไทย ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย ต่างทบทวน จุดมุ่งหมายทางการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ในทศวรรษใหม่ โดยรวมนโยบาย การศึกษาของไทยมีความชัดเจน ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งทุกคนต้องถือปฏิบัติ และได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ส่วนการนำนโยบายทางการศึกษาไปใช้ ในระยะเวลาที่ผ่านมาสำหรับการศึกษาของไทย มีทั้งส่วน ที่ประสบผลสำเร็จและส่วนที่ยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของไทย คงต้องใช้เวลาใน การพัฒนาต่อไป โดยเร่งสร้างเร่งพัฒนาผู้นำทางการศึกษา ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปฏิรูปรูปแบบ การเรียนการสอนใหม่เพื่อสร้างคุณภาพให้ผู้เรียนที่จะต้องก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะไม่มีนโยบายใดที่นำไปปฏิบัติแล้วได้ผลเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ในทันที และเชื่อว่าประเทศอื่นจะ ไม่ประสบปัญหา เพราะประเด็นปัญหาที่หลายประเทศต้องเผชิญ เมื่อนำนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษาไปใช้ในการกระจายอำนาจการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียน ปัญหา ที่พบได้แก่ ความมีอิสระในการบริหารตนเอง กับความจำเป็นที่ต้องมีการตรวจสอบ การกระจาย อำนาจการบริหารกับความเสมอภาคทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและวัฒนธรรม การกระจายอำนาจการบริหารกับผลที่ได้รับ รวมถึงการลดขนาดหน่วยงานกลางลงเมื่อมี การกระจายอำนาจ ซึ่งปัญหาก็ขึ้นกับบริบทของประเทศ การจะแก้ปัญหาต้องพิจารณาแนวทาง ที่เหมาะสม พิจารณาถึงความเป็นไปได้ของประเทศไทย

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา

กวี วงศ์พุม (2544, หน้า 80 - 81) กล่าวว่า ทฤษฎีหรือตัวแบบในการกำหนดนโยบาย ของรัฐนั้น โดยได้ระบุการสร้างนโยบายที่สำคัญ ๆ ออกมาได้ 3 ประเภท คือ

1. ตัวแบบทัศนภาพ (Perceptive Model) เป็นตัวแบบที่สร้างขึ้นแบบจินตนาการหรือ มโนภาพ ไม่ได้คำนึงหลักเกณฑ์ข้อมูลตัวเลข มาเป็นตัวกำหนดวิเคราะห์ตามความเป็นจริง
2. ตัวแบบนามภาพ (Normative Model) เป็นตัวแบบที่สร้างขึ้นมาจากความเป็นไปได้ ตัวแบบนครรัฐของกรีกของ Plato ตัวแบบการจัดงานบริหารบุคคลตามทฤษฎีของ Parsons ตลอดจนระบุงการของ Max Weber ถือว่าเป็นตัวแบบนามภาพ

3. ตัวแบบสังเกตวิเคราะห์ (Empirical Model) เป็นตัวแบบที่สร้างขึ้นจากการสังเกตการณ์ การวิเคราะห์ การพิจารณาถึงพฤติกรรมต่าง ๆ บางครั้งนักวิชาการจึงเรียกว่า ตัวแบบทางสถิติและพฤติกรรม (Statistical Behavior Model) ปัจจุบันเป็นที่นิยมของนักวิทยาศาสตร์อย่างมาก

วิทยากร เชียงกูล (2553, เว็บไซต์) กล่าวแนวคิดเรื่องการจัดการศึกษา มักจะเน้นที่การมุ่งผลิตแรงงานและ “ทรัพยากรกำลังคน” ให้สอดคล้องกับความต้องการด้านแรงงานสาขาต่างๆที่จะมีเพิ่มขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ผู้วางแผนของรัฐชอบคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจจะโตเท่าไร? โดยอย่างไร ต้องการแรงงานประเภทไหนบ้าง แต่สิ่งที่รัฐบาล (ทั้งนักการเมืองและข้าราชการประจำ) ไม่ค่อยได้คิดคือ ควรมีการวิจัยและการจัดการศึกษาชนิดที่เตรียมรับมือกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคม การเมืองใหม่ๆ ที่ เป็นผลตามมาจากแผนพัฒนาหรือการเติบโตของเศรษฐกิจด้วย ไม่ใช่มองแต่ปัญหาเศรษฐกิจล้วนๆ นักวางแผนที่มีจินตภาพควรมองและเตรียมพร้อมที่จะให้การลงทุนทางการศึกษา มุ่งแก้ปัญหาภาพรวมทั้งหมดด้วย ไม่ใช่แค่มุ่งผลิตแรงงานบุคลากรให้ไปทำงานเฉพาะด้านเท่านั้น แผนพัฒนาฉบับที่ 8 คาดหมายว่าจะมีความต้องการแรงงานและทรัพยากรกำลังคนที่มีความรู้ระดับมัธยมเพิ่มขึ้น และระดับสูงกว่ามัธยมในสาขาทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ในอนาคต ดังนั้นรัฐบาลจึงเริ่มเน้นการลงทุนพัฒนาสาขาวิทยาศาสตร์ การช่าง วิศวกรรม การอุตสาหกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น แต่รัฐบาลยังคงถนัดคิดแต่ในทางเพิ่มงบประมาณการจัดการศึกษาด้านนี้มากกว่าที่จะคิดแก้ปัญหาโครงสร้างว่า ทำไมเด็กไทยจึงไม่ชอบเรียนด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีหรือเรียนด้านนี้กันไม่ค่อยเก่งเท่าที่ควร กำลังแรงงานด้านที่เป็นที่ต้องการในช่วงแผน 8 ส่วนหนึ่งคงจะเป็นแรงงานที่จะไปช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบถนน ท่าเรือ ทางรถไฟ การจัดการทรัพยากรน้ำ นิคมอุตสาหกรรม เคหะชุมชนและบริการต่อเนื่อง ระบบสื่อสารคมนาคมต่างๆ กลุ่มที่จะเป็นที่ต้องการมากกลุ่มหนึ่ง คือ แรงงานด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โรงแรมธุรกิจ การค้าและการบริการต่างๆ เพราะไทยเป็นประเทศที่กำลังเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และเมื่อมีการพัฒนาเมืองและชุมชนมากขึ้น คนก็จะต้องการสินค้าและบริการต่างๆมากขึ้น ดังนั้น เมื่อมองในแง่แนวโน้มการพัฒนาทางเศรษฐกิจแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ เพื่อฝึกคนให้เป็นผู้อาชีพที่ทำงานเป็น ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในทุกด้านในทุกระดับ เช่น โรงแรม ร้านอาหารในต่างจังหวัดก็ควรมีคนที่รู้จักการจัดการให้มีระเบียบ สะอาด มีประสิทธิภาพ พ่อค้าแม่ค้า ผู้ประกอบการขนาดย่อม ควรรู้จักการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพทันสมัย มีจิตสำนึกในเรื่องการให้บริการที่มีคุณภาพ ประโยชน์

ในระยะยาว ที่คนจะติดใจกลับมาใช้บริการอีก มากกว่าการหาทำไรระยะสั้นแบบไม่รับผิดชอบ แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของเรายังให้ความสำคัญภาคเกษตรน้อยกว่าที่ควร และเมื่อพูดถึงภาคเกษตรก็มักมองที่อุตสาหกรรมเกษตร เช่น การแปรรูปอาหารสัตว์ ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ แปรรูปยาง แต่ที่จริงแล้วการพัฒนาภาคเกษตรยังจำเป็นที่จะต้องพัฒนาอย่างมาก เพราะคนส่วนใหญ่ 54% ยังอาศัยอยู่ในภาคเกษตรและในอนาคต 5-10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยก็ยังคงลดแรงงานภาคเกษตรลงไม่ได้มากนัก เพราะภาคอุตสาหกรรมและอื่นๆ ยังไม่สามารถรองรับแรงงานได้มาก ทั้งภาคเกษตรยังเป็นแหล่งอาหารและวัตถุดิบที่สำคัญ ดังนั้นการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร จึงเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญมากกว่านี้ โดยเฉพาะในเรื่องพืชที่เป็นอาหาร และวัตถุดิบ การเลี้ยงสัตว์การประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ วิชาเทคโนโลยีชีวภาพ ที่มีคู่ทางพัฒนาได้มากกว่านี้ การลงทุนการศึกษาไม่ควรมีความหมายแค่การผลิตแรงงานสาขาต่างๆ ไปป้อนโรงงานอุตสาหกรรม ธุรกิจและบริการซึ่งจะพัฒนาขึ้นมาตามโครงการในแผนพัฒนาเท่านั้น เรายังต้องคิดถึงการจัดการศึกษาในแนวทางที่กว้าง การจัดการศึกษาในทุกๆ แห่งไม่ควรลืมเป้าหมายอันแท้จริงของการศึกษา คือ พัฒนาความเป็นมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ไม่ใช่เฉพาะในแง่ความรู้ และทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ในแง่การพัฒนาศักยภาพของคน การพัฒนาทางสติปัญญา อารมณ์ ความสำนึกทางการเมืองและสังคม ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคนหรือมนุษย์เพื่อตัวของเขาเองไม่ใช่พัฒนา “ทรัพยากร” มนุษย์ (เทียบมนุษย์เท่ากับเครื่องจักรทุน บัณฑิตการผลิตอื่นๆ) เพื่อประโยชน์ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นี่คือความหมายของการจัดการศึกษาที่แท้จริงที่เราควรทำควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในแนวอาชีพ การจัดการศึกษาในแนวนี้ หมายถึงว่า เราต้องจัดการศึกษาทั้งความรู้พื้นฐานที่จะเป็นบันไดในการศึกษาวิชาอื่นๆ ต่อไป และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสุขศึกษา จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม หน้าที่ ศีลธรรม จริยธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นั่นก็คือ เราควรต้องคิดถึงเตรียมมนุษย์ให้มีคุณภาพอย่างรอบด้าน ให้เขาหัดคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ศึกษาด้วยตัวเองได้ เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เกิดสภาพแวดล้อมใหม่ และปัญหาใหม่อยู่เสมอ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อรับใช้วิถีชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณภาพมากขึ้นเท่านั้น แต่มนุษย์จะต้องแก้ปัญหาและพัฒนาตัวเองตลอดเวลา การเน้นให้ความสำคัญวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่ได้แปลว่าควรลดความสำคัญของสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ลง เพียงแต่เราควรลดปริมาณของการผลิตคนจบการศึกษา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ระดับอุดมศึกษาที่มีมากแล้วลง แต่ขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นไม่ว่าจะเรียนเป็นวิชาเอก หรือเป็นวิชาความรู้

พื้นฐานทั่วไป ผู้ที่จะเรียนสายวิทยาศาสตร์ก็ควรเรียนวิชาพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ อย่างมีคุณภาพด้วย เพราะจะช่วยให้พวกเขาเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ดีขึ้น และจะช่วยให้พวกเขาเรียนรู้อย่างเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอาจจะไม่บรรลุเป้าหมาย หรืออาจก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ที่ไม่ได้คาดไว้ตามมา เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางครอบครัวและสังคมเนื่องจากการโยกย้ายอพยพคนไปทำงานในเมืองและชายฝั่ง ตะวันออก ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด ค่านิยม ฯลฯ ดังนั้น เราจึงต้องจัดการศึกษาให้ประชาชนทุกกลุ่มทั่วถึง และเป็นการศึกษาชนิดที่เตรียมพร้อมคนให้เผชิญและแก้ปัญหาในอนาคต ไม่ว่าจะมาในรูปแบบใด ได้อย่างยืดหยุ่นคล่องตัวด้วย เพราะโลกยุคใหม่เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก การศึกษาที่มุ่งผลิตคนให้มีความรู้ทางวิชาการเฉพาะด้าน อย่างที่พอเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง พวกเขาก็อาจตกงาน และไม่รู้จักทำอาชีพอื่นอะไรได้ การเตรียมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพจะต้องปฏิรูปการฝึกอบรมครูอาจารย์ การจ้างการบริหารงาน การให้ผลตอบแทนครูอาจารย์อย่างขนานใหญ่ เพื่อจูงใจให้คนที่เก่งที่สุด ดีที่สุด มาเป็นครูอาจารย์ เพื่อจะได้เป็นแบบพิมพ์ที่ดี ไม่ใช่จัดการภายใต้ระบบราชการแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลางในปัจจุบัน ซึ่งมีแต่คนระดับดีพอใช้ หรือระดับสองระดับสามที่หาที่เรียนหรืองานอื่นที่ ดีกว่านี้ไม่ได้แล้ว จึงมาเรียนหรือมาทำงานเป็นครูอาจารย์ คนที่เก่งๆ ไปเรียนหรือไปทำงานอย่างอื่น ที่มีผลตอบแทน แรงจูงใจสูงและท้าทายมากกว่าการเป็นครูอาจารย์ หรือคนเก่งบางคนยังคงเป็นครู อาจารย์ก็จริง แต่แบ่งเวลาไปทำงานอื่นที่ไม่ใช่งานสอนเสียมากเพราะปัญหาเงินเดือนต่ำ สภาพ เช่นนี้ทำให้คุณภาพการศึกษาตกต่ำอย่างเห็นได้ชัด และจะตกต่ำลงไปอีกถ้าไม่รีบแก้ไข การศึกษา จะเน้นปริมาณเท่านั้นไม่ได้ ต้องเน้นคุณภาพเป็นอันดับแรก การศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้นที่ทำให้ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพพอรับมือกับสถานการณ์ได้ทุกรูปแบบ การจัดการศึกษาที่มีแต่ปริมาณ ยิ่งสร้างปัญหา เช่นผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีที่ไม่มีความรู้แน่นพอ ไม่ค่อยฉลาด ทำอะไร ไม่ค่อยได้แล้วยังมีนิสัยหยิ่ง โหยง ไม่ยอมทำงานที่ตั้งต้นจากระดับล่าง ไม่สู้งาน ไม่รู้จักเรียนรู้งาน หรือผลิตคนที่มีความรู้แต่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ที่มีความฉลาดในทางโกงและเอาเปรียบคนอื่น เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกมีแนวโน้มจะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว จึงควร จัดการศึกษาชนิดที่เตรียมให้ผู้จบการศึกษาสามารถที่จะศึกษาต่อด้วยตนเอง มีทางเลือกของตนเองที่จะทำงานตามสาขาที่ตนชอบหรือหางานได้ เมื่อสถานการณ์เศรษฐกิจและการจ้างงาน เปลี่ยนแปลงไป คนที่มีการศึกษาแบบใหม่ควรจะปรับตัวและหาทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับตนเองได้ มากกว่าคนที่ไม่ค่อยมีการศึกษา ดังนั้น การศึกษานอกจากจะต้องจัดการให้สอดคล้องกับแนวโน้ม ของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแล้ว ควรต้องเป็นการศึกษาชนิดเปิดกว้างและสร้างคนให้มีคุณภาพ

มีความคิดสร้างสรรค์ริเริ่ม และสามารถพัฒนาตัวเองได้ต่อไปเป็นประการสำคัญ ไม่ใช่เน้นแต่ การศึกษาด้านอาชีพ ด้านทักษะแบบท่องจำอย่างที่อนุชนที่เราทำกันอยู่

ประกาศคณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา เรื่อง กำหนดขอบเขตการให้กู้ยืม เงินเพื่อการศึกษา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 (7) และมาตรา 44 วรรคหนึ่ง แห่ง พระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2541 คณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืม เพื่อการศึกษา โดยความเห็นชอบของ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงขอประกาศกำหนด ขอบเขตการให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ประเภทวิชา โรงเรียน สถานศึกษาหรือสถาบันการศึกษา ระดับชั้นการศึกษา และหลักสูตรที่จะให้นักเรียนหรือนักศึกษากู้ยืมเงินเพื่อ การศึกษาไว้ต่อไปนี้

ข้อ 1. นักเรียน นักศึกษา ที่มีสิทธิกู้ยืมเงินตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา พ.ศ. 2541 ต้องเป็นผู้ที่ศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาและหลักสูตรหรือประเภทวิชา ดังนี้

1.1 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งสายสามัญ สายอาชีพ รวมทั้ง การศึกษานอกระบบ ต่อเนื่องจากมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ

1.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษาแต่ไม่สูงกว่าปริญญาตรี

ข้อ 2. การให้กู้ยืมเงินในปีการศึกษา 2546 ให้กู้ยืมได้ตามรายละเอียดการจ่ายเงินในแต่ละ ระดับการศึกษา ที่กำหนดไว้แนบท้ายประกาศนี้ ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วไม่เกินวงเงินรวมดังนี้

2.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ไม่เกิน 55,440 บาทต่อปี

2.2 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

หรือเทียบเท่า ไม่เกิน 62,500 บาทต่อปี

2.3 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.)

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

หรือเทียบเท่า ไม่เกิน 70,240 บาทต่อปี

2.4 ระดับปริญญาตรี ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี

ข้อ 3. เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาจ่ายตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

3.1 ค่าบำรุงการศึกษา ค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา จ่ายตามภาคหรือปีการศึกษาที่สถาบันการศึกษาเรียกเก็บ โดยจ่ายเข้าบัญชีของสถาบันการศึกษานั้น

3.2 ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษา เช่น หนังสือ ตำรา อุปกรณ์ประกอบการเรียนนอกเหนือ จาก 3.1 ให้จ่ายเข้าบัญชีของนักเรียน นักศึกษาผู้กู้ยืมเงิน

3.3 ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการครองชีพระหว่างการเรียน ให้จ่ายดังนี้

3.3.1 ค่าที่พักของสถาบันการศึกษา ให้จ่ายเข้าบัญชีของสถาบันการศึกษานั้น

3.3.2 ค่าใช้จ่ายนอกเหนือจาก 3.3.1 ให้จ่ายเข้าบัญชีของนักเรียน นักศึกษาผู้กู้ยืมเงิน

ข้อ 4. การพิจารณาคัดเลือกนักเรียน นักศึกษาผู้มีสิทธิกู้ยืมเงิน ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์การพิจารณา คัดเลือกตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาว่าด้วยการดำเนินงาน หลักเกณฑ์ และวิธีการ กู้ยืมเงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2546

ข้อ 5 นักเรียน นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กู้ยืม ในส่วนของค่าบำรุงการศึกษา ค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา ตามข้อ 3.1 ดังนี้

5.1. นักเรียน นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐ ไม่อนุญาติให้กู้ยืม

5.2. นักเรียน นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของเอกชน ไม่อนุญาติให้จัดเก็บตามอัตราที่รัฐอุดหนุน แต่อนุญาติให้กู้ยืมได้ในส่วนของค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการอนุญาตเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนและค่าธรรมเนียมอื่น ปีการศึกษา 2546

5.3 นักเรียน นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทางของหน่วยงานอื่นที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หากไม่ได้ขอรับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายบุคคลจากรัฐอนุญาติให้กู้ยืมค่าเล่าเรียนได้ตามความเป็นจริงแต่ต้องไม่เกินขอบเขตที่กำหนด

ข้อ 6. ประกาศนี้ ให้ใช้บังคับเฉพาะปีการศึกษา 2546

รายละเอียดการจ่ายเงินในแต่ละระดับการศึกษา (แนบท้ายประกาศ)

ระดับการศึกษา	ค่าเล่าเรียน	ค่าใช้จ่าย เกี่ยวเนื่อง กับการศึกษา	ค่าครองชีพ		รวมทุกรายการ ต้องไม่เกิน
			ค่าที่พัก	ค่าใช้จ่าย ส่วนตัว	
1. มัธยมศึกษาตอนปลาย	10,440	3,000	18,000	24,000	55,440
2. อาชีวศึกษา					
2.1 ปวช.	16,500	4,000	18,000	24,000	62,500
2.2 ปวท. / ปวส. อนุปริญญา	20,240	4,000	18,000	28,000	70,240
3. ปริญญาตรี	46,000	6,000	18,000	30,000	100,000

หมายเหตุ "ค่าเล่าเรียน" ตามตารางข้างต้น หมายถึง "ค่าบำรุงการศึกษา ค่าเล่าเรียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา" ในข้อ 3.1

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ยังไม่มีมากนัก ผู้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้พยายามค้นคว้าและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

เจษสุภา โภชนะสมบัติ และคณะ. (2546) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง“การวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร” ผลการศึกษาพบว่า 1. นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีครบทุกด้าน โดยด้านการปฏิรูปโครงสร้างและบริหารจัดการมีมากที่สุด น้อยที่สุด คือ ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 2. นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยกเว้น ด้านการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ คือ นโยบายข้อที่ 4 จัดให้มีวิทยาลัยชุมชนโดยเฉพาะในจังหวัดที่ขาดแคลนสถานบันอุดมศึกษา และนโยบายข้อที่ 6 สนับสนุนให้ประเทศเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ไม่มีปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ทวีชัย บุญเต็ม. (2547) ได้กล่าวว่มาตรฐานการศึกษาของชาติ “แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา” สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สภาการศึกษาทำหน้าที่ในการพิจารณาเสนอ “มาตรฐานการศึกษา” ซึ่งบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกแห่งต้องเข้าใจให้ตรงกันว่า หมายถึง “ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา” ดังนั้น เพื่อให้เป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับหน่วยงานการศึกษาทุกระดับและคณะรัฐมนตรีในการประชุม เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2547 ได้ให้ความเห็นชอบมาตรฐานการศึกษาของชาติ ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอมาตรฐานการศึกษาของชาติฉบับนี้ ได้ประกาศอุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อให้บรรลุตามอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษา จึงได้กำหนดมาตรฐาน 3 มาตรฐานและตัวบ่งชี้ 11 ตัวบ่งชี้ จากนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทุกแห่ง มีหน้าที่ที่จะต้องจัดการศึกษามาตรฐานการศึกษา พร้อมทั้งดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา พร้อมทั้งดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

สุวิชัย โกศลยยะวัฒน์. (2541) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ เรื่อง “วิเคราะห์นโยบายของ รัฐบาลด้านการศึกษาและสังคมที่มีต่อการพัฒนาภูมิภาคและบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2535 - 2547” ผลการศึกษา พบว่า รัฐบาลมีนโยบายขยายการศึกษา และ พัฒนาสังคมออกสู่ภูมิภาคตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2547 เพื่อยกระดับ คุณภาพของประชาชน แต่การดำเนินการไปพร้อมกันทั้งประเทศ ยังไม่มีนโยบายพัฒนาภาค ตะวันออกเป็นการเฉพาะพื้นที่จนกระทั่งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ รัฐบาลมีนโยบาย ขยายการศึกษาออกไปสู่ภูมิภาคให้ทั่วถึง ให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น นโยบายของรัฐบาลใน การพัฒนาภาคตะวันออกชัดเจนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทองพูน โปโสลี (2544, เว็บไซต์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1. โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ดังนี้ ทุกโรงเรียนมีการจัดตั้งกรรมการโรงเรียนและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาส่วนใหญ่ มีการปรับปรุงบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (ร้อยละ 90.91) มีการ สนับสนุน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการศึกษา (ร้อยละ 95.45) มีการสร้างขวัญกำลังใจ ให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพึงพอใจ (ร้อยละ 90.91) มีการบริหารการใช้หลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (ร้อยละ 86.36) มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ข้อมูล (ร้อยละ 81.82) มีการจัดกระบวนการเรียนส่วนน้อยมีการจัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่าง ชุมชน (ร้อยละ 27.27) มีการพัฒนาหลักสูตรและจัดแผนการเรียนต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพ ความพร้อมความต้องการของผู้เรียนและชุมชน (ร้อยละ 18.18) มีการวิจัยในชั้นเรียน (ร้อยละ 27.27) มีการประเมินตามสภาพจริง เน้นการประเมินควบคู่ไปกับการเรียนการสอนประเมิน จากการปฏิบัติงานจริง (ร้อยละ 40.41) 2. ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด มีการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา ในภาพรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านการปฏิรูปหลักสูตร และด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียน การสอน และมีการดำเนินงานอีก 2 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการปฏิรูประบบบริหารและการ จัดการและด้านการปฏิรูปวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา แต่ครูอาจารย์มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีการดำเนินการ ดังกล่าวโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้บุคลากรในโรงเรียนขนาดต่างก็มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีการดำเนินการปฏิรูป การศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น บุคลากรในโรงเรียน ขนาดใหญ่มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารมีความ

คิดเห็นว่า โรงเรียนมัธยมศึกษามีการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาทั้ง 4 ด้าน มากกว่าอาจารย์ อย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่บุคลากรในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความเห็นว่า โรงเรียน ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านไม่แตกต่างกันและไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สถานภาพ และขนาดโรงเรียนต่อการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาของ โรงเรียน 3. ปัญหาในการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด คือ บุคลากร องค์กร สถาบันในท้องถิ่น รวมถึงคณะกรรมการโรงเรียนไม่รู้ ไม่เข้าใจแนวทางปฏิรูปการศึกษาอย่างเด่นชัด บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจใน การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการจัด การเรียนการสอนและวิธีการวัดและประเมินผลการเรียน โดยมีแนวทางแก้ปัญหา คือ การจัด ประชุมชี้แจง การจัดอบรมให้ความรู้ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงานให้กับบุคลากร การจัดทำมีคณะกรรมการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

วิโรจน์ ชูแก้ว (2545, เว็บไซต์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารโรงเรียน สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูป การศึกษา โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบผู้บริหารเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านระบบ การศึกษาและด้านการบริหารจัดการศึกษาเห็นด้วยอยู่ในระดับ ปานกลาง 2. ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีวุฒิสมาชิกรายวิชาเอกต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้าน ความมุ่งหมายและหลักการ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยที่ปฏิรูปการศึกษา สำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิสมาชิกรายวิชาเอกการบริหารเห็นด้วยมากกว่าผู้บริหารที่มี วุฒิสมาชิกรายวิชาเอกอื่น 3. ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ ปฏิรูป การศึกษาในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้าน สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นด้วยมากกว่าผู้บริหารในโรงเรียน ขนาดเล็กด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็กเห็นด้วยมากกว่าผู้บริหารใน โรงเรียนขนาดใหญ่ 4. ข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยภาพรวมผู้บริหารเสนอแนะไว้ดังนี้ ควรกระจายอำนาจจัดการศึกษาให้กับท้องถิ่นที่มีความ พร้อม เด็กพิการต้องมีสถานศึกษาโดยเฉพาะ การจัดการเรียนควรยึดที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องมี คุณภาพ มีความรู้มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรม

การศึกษา ปรับปรุงผู้บริหารให้มีคุณภาพ มีความสามารถ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่ากับการลงทุน ควรมีสื่อและบุคลากรทางเทคโนโลยีครบทุกโรงเรียน

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 ท่าน พบว่า การวิเคราะห์นโยบายส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

บรรพต ศิริวิชัย (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพการดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาในจังหวัดเชียงราย” พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบนักเรียนแลเจ้าหน้าที่ธนาคารมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดำเนินงานในกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาตามวิธีการและขั้นตอนที่กำหนด แต่ต้องการแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ทุกฝ่ายให้ความเห็นว่าขั้นตอนดำเนินงานมีมากเกินไปบางขั้นตอนต้องใช้เวลาดำเนินการมาก เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีจำนวนน้อย การประสานงานยังไม่มีประสิทธิภาพ การจัดทำสัญญากู้ยืมเงินไม่ถูกต้อง ต้องการให้มีการประชุมชี้แจงและจัดทำคู่มือการดำเนินงาน มีแผนและปฏิทินการดำเนินงานที่ชัดเจน สร้างระบบประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและมีการติดตามประเมินรายงานผลและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

อิทธิพล ใจสมัค (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “การประเมินโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา : ศึกษากรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ประเภทมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ด้านการบริหารและจัดการดำเนินงานโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อศึกษานั้นผู้ปฏิบัติสามารถรับรู้และเข้าใจโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาผ่านทางกองบริการการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยมากที่สุด การวางแผนและควบคุมของคณะกรรมการกองทุนประจำสถาบันมีการจัดเตรียมความพร้อมการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี การจัดการด้านสมรรถนะองค์กรในเรื่องความพร้อมของบุคลากรและสถานที่ มีระดับความพร้อมน้อย การจัดประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลโครงการเป็นการเผยแพร่ด้วยสื่อประเภทโปสเตอร์และบอร์ดข่าวสารเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในด้านการดำเนินงานตามกระบวนการของกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาส่วนใหญ่ฝ่ายกิจการนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดำเนินการตามกระบวนการที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดขั้นตอนไว้เป็นอย่างดีและยึดถือระเบียบของคู่มือปฏิบัติงานที่ทบวงมหาวิทยาลัยจัดส่งให้ ขั้นตอนที่เป็นปัญหามากคือ การพิจารณาคัดเลือกและการสัมภาษณ์คุณสมบัติของผู้มีสิทธิขอกู้ยืมไม่ชัดเจนเท่าใดนัก และการสัมภาษณ์ไม่มีกรอบหลักเกณฑ์ ผู้ปฏิบัติงานจะเป็นผู้กำหนดเองเป็น

ส่วนมาก โดยพิจารณาสัมภาษณ์ประเด็นฐานะเศรษฐกิจด้านรายได้และทรัพย์สินของครอบครัวเป็นหลักสำคัญ

ณรงค์ กุศลสร้าง (2543) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาการดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6” พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 6 มีปัญหาการดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาในระดับปานกลาง 1 ด้าน และระดับน้อย 5 ด้าน ปัญหาในระดับปานกลาง คือ ด้านการติดตามการใช้จ่ายเงินของผู้กู้ ซึ่งผู้ดำเนินการไม่สามารถติดตามการใช้จ่ายเงินของผู้กู้ทุกรายได้ ปัญหาในระดับน้อย คือ ด้านการศึกษาพระราชบัญญัติกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ด้านการจัดทำเอกสารประกอบการพิจารณาขอกู้ ด้านการให้กู้ยืมเงินและการชำระหนี้ ด้านหลักเกณฑ์การพิจารณาเงินกู้ และด้านการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการกองทุนซึ่งสถานศึกษาดำเนินการได้เป็นอย่างดีทุกด้าน ส่วนข้อเสนอแนะในการดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา คือ การจัดทำเอกสารหลักฐานประชาสัมพันธ์ให้ผู้กู้ทราบ การจัดทำเอกสารหลักฐานของสัญญาเงินกู้ควรได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสม สถานศึกษาควรสำรวจข้อมูลผู้กู้ล่วงหน้า การพิจารณาอนุมัติเงินกู้ควรมีองค์กรท้องถิ่นร่วมเป็นคณะกรรมการ ควรให้ผู้กู้ใช้เงินให้เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา และสถานศึกษาควรมีผู้ดำเนินการตามอัตราส่วน 1 : 25

เสาวลักษณ์ จงรัตนานนท์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี มหาวิทยาลัยเกริก” โดยศึกษาประสิทธิผลและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลในการดำเนินงานของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ซึ่งประสิทธิผลในการดำเนินงานของกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา มีเป้าหมายในการประเมินผล 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพวัดจากอาชีวะบิตาระดับล่าง อาชีวะมรตาระดับล่าง รายได้ของผู้ปกครองและรายได้สุทธิของผู้ปกครอง ด้านเวลา วัดจากระยะเวลาที่กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาได้ให้เงินนักศึกษาทันเวลาต่อความจำเป็นที่ต้องใช้จ่าย และด้านปริมาณ (เงิน) วัดจากจำนวนเงินที่ทางกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาให้นักเรียนกู้เพียงพอต่อความจำเป็นที่ต้องใช้ และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเนื้อหาของนโยบาย ด้านทรัพยากรการบริหารนโยบาย ด้านกระบวนการบริหารนโยบาย และด้านสภาพแวดล้อมในการบริหารนโยบาย ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาในกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่เดือดร้อนตามวัตถุประสงค์ของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่กำหนดไว้ มีจำนวนนักศึกษาที่ได้เงินกองทุนเงินให้ยืมเพื่อการศึกษาทันต่อความจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายไม่ทุกคนที่ขอทุน จำนวนเงินที่กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาให้นักเรียนกู้ยืมมีนักศึกษาบางคนที่ไม่

เพียงพอต่อความจำเป็นที่ต้องใช้จ่ายและการนำนโยบายมาปฏิบัติได้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นจำนวนบุคลากรที่ทำงานไม่เหมาะสมกับจำนวนงานและมีขั้นตอนในการดำเนินงานหลายขั้นตอนทำให้เกิดความผิดพลาด

เลอมา น ศรีบุญเรือง (2544:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของกรรมการพิจารณาให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ประจำสถาบันการศึกษา” กับการบริหารกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาในจังหวัดขอนแก่น” โดยศึกษาบทบาทของกรรมการพิจารณาให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาการบริหารกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาบทบาทของกรรมการ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของกรรมการพิจารณาให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ประจำสถาบันการศึกษา ผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติตามบทบาทของกรรมการพิจารณาให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาประจำสถาบันศึกษา ผลการปฏิบัติตามบทบาทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านเพศประสบการณ์ในตำแหน่งกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา และการบริหารกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกรรมการพิจารณาให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ประจำสถาบันการศึกษา และปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษาและตำแหน่งในคณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกรรมการพิจารณาให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ประจำสถาบันการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าการดำเนินงานกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา มีกรอบแนวทางขั้นตอนในการปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เมื่อนำไปปฏิบัติก็มีปัญหาบางประการเพราะสภาพความพร้อมของแต่ละโรงเรียนแต่ละแห่งแตกต่างกัน